

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
STATYBOS IR ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS**

Gailutė Kisielienė

**KAUNO TARPUKARIO ARCHITEKTŪROS PASTATŲ
SAVITUMAI**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Doc. dr. Gintaras Prikočkis

KAUNAS, 2016

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
STATYBOS IR ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS**

**KAUNO TARPUKARIO ARCHITEKTŪROS PASTATŲ
SAVITUMAI**

Baigiamasis magistro projektas

M6016M21 Architektūra (621K10001)

Vadovas

Doc. dr. Gintaras Prikockis
(2016-06-01)

Recenzentas

Prof. dr. Gražina Janulytė-Bernotienė
(2016-06-01)

Projektą atliko

Gailutė Kisielienė
(2016-06-01)

KAUNAS, 2016

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
STATYBOS IR ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS**

(Fakultetas)

GAILUTĖ KISIELIENĖ

(Studento vardas, pavardė)

M6016M21 Architektūra (621K10001)

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

„Baigiamojo projekto pavadinimas“
AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

20 16 m. birželio 01 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Gailutės Kisielienės**, baigiamasis projektas tema „**Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumai**“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

TURINYS

ANOTACIJA	4
ĮVADAS	5
1. KAUNO TARPUKARIO ARCHITEKTŪROS PASTATŲ SAVITUMAI: TEORINIAI IR PRAKTINIAI KLAUSIMAI	6
1.1. Tarpukario architektūros samprata ir jos savitumo aspektai	6
1.2. Kauno tarpukario architektūros projektavimo klausimai literatūroje	9
1.2.1. Kauno tarpukario architektūros pastatų charakteringi bruožai	9
1.2.2. Kauno tarpukario architektūros pastatų įtaka miestovaizdžiui ir urbanistiniai ypatumai	13
1.3. Kauno tarpukario architektūra kaip kultūros paveldas.....	15
1.4. Tarpukario architektūros atnaujinimo pavyzdžiai.....	19
1.5. Kauno tarpukario architektūros savitumų išsaugojimo problemos ir sprendimo hipotezė	25
2. KAUNO TARPUKARIO ARCHITEKTŪROS PASTATŲ SAVITUMAI: EMPIRINIAI TYRIMAI	27
2.1. Empirinių tyrimų programa	27
2.2. Empirinių tyrimų rezultatai.....	30
2.2.1. Sociologinių tyrimų rezultatai.....	30
2.2.2. Tyrimų vietose rezultatai	41
2.3. Empirinių tyrimų rezultatų apibendrinimas.....	45
2.4. Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumai ir pastatų atnaujinimo koncepcinis modelis	46
3. VIEŠBUČIO IR KONFERENCIJŲ CENTRO KOMPLEKSO KAUNE, VYTAUTO PR.1, EKSPERIMENTINIS PROJEKTAS	49
3.1. Eksperimentinio projekto vietos parinkimas ir pagrindimas	50
3.2. Eksperimentinio projekto Vytauto pr. kvartalo analizė.....	53
3.2.1. Kvartalo statinių analizė	53
3.2.2. Kvartalo infrastruktūros analizė.....	55
3.3. Viešbučio ir konferencijų komplekso Vytauto pr. 1, Kaune, koncepciniai sprendiniai	56
3.3.1. Alternatyviniai projekto sprendiniai, optimaliausio sprendinio pasirinkimas	56
3.2.2. Sklypo sutvarkymas	58
3.4. Eksperimentinio projekto rezultatų įvertinimas.....	60
IŠVADOS	61
SANTRAUKA	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS	65
GRAFINĖS DALIES KOPIJOS	68
PRIEDAI.....	69

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

STATYBOS IR ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS

ARCHITEKTŪROS IR URBANISTIKO KATEDRA

Magistro baigiamasis darbas

KAUNO TARPUKARIO ARCHITEKTŪROS PASTATŲ SAVITUMAI

Gailutė Kisielienė

Magistro baigiamajame darbe išanalizuojami teoriniai ir praktiniai Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumų klausimai, išskiriami tarpukarinių pastatų charakteringieji bruožai, savitumai. Sukuriamas universalus tarpukario laikotarpio pastatų atnaujinimo modelis.

Baigiamasis darbas rengiamas keturiais etapais, paskutiniame magistro baigiamojo darbo etape analitiškai peržiūrėti ir susisteminti atlikto darbo etapai ir jų rezultatai. Medžiagos kaupimo ir analizės apibendrinimo etape išsiaiškinti pagrindiniai tarpukario architektūros pastatų savitumai, suformuota savitumų išsaugojimo problemos, suformuoti sprendimo hipotetiniai principai. Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumų empirinių tyrimų metu sukaupti ir apibendrinti duomenys reikalingi išsikeltoms problemoms spręsti bei suformuluoti koncepcinius jų sprendimo principus. Taikant eksperimentinio projektavimo metodą, pateikiami viešbučio ir konferencijų centro Vytauto pr. 1, Kaune, koncepciniai siūlymai ir sprendiniai, patvirtinantys hipotetinį ir koncepcinį Kauno tarpukario architektūros pastatų ir jų savitumų atnaujinimo modelius. Suformuluotos bendros magistro baigiamojo darbo išvados.

Magistro baigiamasis darbas susideda iš tekstinės dalies (69p), grafinės dalies (12 lapų 70x100cm), priedų, maketo.

Reikšminiai žodžiai:

Kaunas, tarpukaris, architektūra, pastatai, savitumai, bruožai.

ĮVADAS

Darbo temos aktualumas

Kiekvienas architektūros stilius turi pradžią ir pabaigą. Nauja pradžia dažniausiai prasideda įvykus esminiam lūžiiui, pasiekus kulminaciją, kai su senuoju stiliumi nebėra kur tobulėti, taip pat tam įtakos turi politiniai ir istoriniai įvykiai. Reikia kurti naują, saugant seno vertę (J. Bučas, 2010). Kitaip tariant, turime mokėti saugoti tai kas vertinga ir gyventi negriaunant to, dėl ko vėliau būtų verta gailėtis, nenaikinti reikšmingų istorijos pėdsakų. Kiekvienas pastatas turi atspindėti savo laikmetį. Išskirtinis pavyzdys – tarpukario Kauno architektūra, tapusi neatsiejama miesto įvaizdžio dalimi.

Aktuali problema – menka vertingų architektūros objektų apsauga sąlygoja kitą problemą – nepakankamą kultūros paveldosaugos reikšmės suvokimą. Visuomenė turėti būti geriau supažindinta su jų mieste esančiais vertingais objektais, turėtų žinoti kodėl jie saugotini, kad patys pradėtų vertinti tai, ką palieka praeitis. Neturėtumėme griauti to, ką mūsų protėviai taip sunkiai pastatė. Reikia tausoti, naudoti ir saugoti vertybes kitoms kartoms.

Darbo objektas

Darbo objektas- Kauno tarpukario laikotarpio architektūros pastatai, jų vertybės ir savitumai.

Darbo Tikslas

Darbo tikslas- išanalizuoti literatūrą bei esamą situaciją, sukurti veiksmingą tarpukario architektūros saugojimo, restauravimo ir atnaujinimo modelį.

Darbo uždaviniai

- Literatūros šaltiniuose ir praktikoje išanalizuoti tarpukario architektūros: ištakas, pastatų tipologiją, Kaune esančių pastatų charakteringus bruožus, pastatų įtaka Kauno miestovaizdžiui, urbanistinius ypatumus Kauno urbanistiniame karkase, pastatų funkcionalumą, kultūros paveldo pastatų reglamentavimą, projektavimo patirtį bei pavyzdžius Lietuvoje bei užsienyje.
- Sukurti išryškinimo problemos hipotetinį modelį.
- Atlikti empirinius tyrimus, sukurti koncepcinį modelį.
- Nustatyti istorinių pastatų savitumų įtaką atnaujinant objektą, derinant jį su nauja architektūra.
- Sukurti universalų tarpukarinių pastatų atnaujinimo modelį.
- Eksperimentiniame projekte pritaikyti sukurtą tarpukarinių pastatų atnaujinimo modelį.

1. KAUNO TARPUKARIO ARCHITEKTŪROS PASTATŲ SAVITUMAI: TEORINIAI IR PRAKTINIAI KLAUSIMAI

1.1. Tarpukario architektūros samprata ir jos savitumo aspektai

Šiame skyriuje išsiaiškinsime architektūros sąvokos ir tarpukario architektūros sampratos terminus, savitumo aspektus. Nagrinėsime tarpukario architektūros ištakas, istoriją, bei tarpukariui būdingą pastatų tipologiją.

Architektūros sąvoka turi gana plačią reikšmę, todėl ji buvo apibrėžta teisiniu požiūriu Lietuvos Respublikos statybos įstatyme (toliau statybos įstatymas). Terminas architektūra apibrėžiamas kaip vizualus, meninis, funkcinis, erdvinis, statinių teritorijų planavimo objektų, bei kraštovaizdžio formavimas. Galima teigti, kad architektūros sąvoka apima net tik statinius, tačiau ir kraštovaizdį, aplink esančią mūsų matomą vizualiąją erdvę. Tarpukario architektūra – tai architektūra, apimanti laikotarpį nuo Pirmojo pasaulinio karo pabaigos (1918m) iki Antrojo pasaulinio karo pradžios (1939m). Tai buvo modernistinės architektūros laikotarpis ėjęs po istorizmo laikotarpio.

Tarpukario architektūros ištakos siejamos su Europa. Po Pirmojo pasaulinio karo architektai siekė sukurti visiškai naują aplinką su nauja tvarka vidutinės klasės žmonėms. Pastatai buvo projektuojami funkcionalūs, kad būtų patogūs naudoti žmonėms. Tarpukario architektūros pradžia galima laikyti „Bauhaus“ mokyklos įkūrimą. „Bauhaus“ mokykla buvo pati pirmoji, kurios atstovams būdingas funkcionalizmas, architektūros studijos buvo derinamos su taikomosios dailės studijomis. Mokyklos tikslas buvo suformuoti naują specialisto menininko tipą – plataus spektro šiuolaikinį specialistą – inžinierių ir menininką viename žmoguje (V. Petrulis, 2013). Europoje buvo ir kitų plačiai pagarsėjusių mokyklų, tačiau „Bauhaus“ padarė didžiausią įtaką modernizmui.

Šis stilius buvo laikomas avangardiniu ne tik Europoje, bet ir Amerikoje. Europoje daugiausia tarpukario laikotarpio architektūros pastatų buvo pastatyta Kaune. Kauno tarpukario architektūra neturi analogų Europoje, tai retas reiškinys, kai stiliaus kryptis buvo plėtojama tik Lietuvoje. Per pirmąjį nepriklausomos valstybės dvidešimtmetį Kaunas tapo neatpažįstamu moderniu miestu, kuris tuo metu buvo tarsi architektūrinių paieškų laboratorija. Modernizmo laikotarpis subrandino pakankamai seną miestą, suformavo savitą miesto veidą (J. Kančienė). Istorinės aplinkybės lėmė tarpukario Kaunui atstovauti neseniai susikūrusią nepriklausomą valstybę. Dėl tos priežasties miestui buvo skirta daug lėšų, kurios buvo panaudojamos pastatams, bei miesto infrastruktūrai. Tarpukario laikotarpiu Kaune žymiai pakito gyventojų skaičius (nuo 18 tūkst. iki 154 tūkst.). Gyventojų skaičiaus kitimą lėmė ne tik laikinosios sostinės statusas, bet ir galimybė studijuoti aukštosiose mokyklose. Nuo to laiko Kaunas

laikomas studentų miestu. Tuo metu Kaunas buvo vadinamas „Mažuoju Paryžiumi“ dėl savo aukštos kokybės architektūros, pėsčiųjų gatvės, kurioje „virė“ miesto gyvenimas.

Tarpukario architektūros tipologija. Tarpukario laikotarpiu vyravo įvairūs pastatų tipai. Kartais pastatyti statiniai laikui bėgant nebeatitkdavo savo grupei keliamų reikalavimų, todėl buvo statomi nauji statiniai arba keičiama pastato paskirtis, priskiriamas naujas panaudos tipas, pastatą pertvarkius. Pagal pastato naudojimo paskirtį galima juos suskirstyti į pagrindines tris grupes – gyvenamuosius ir visuomeninės paskirties pastatus bei inžinerinius statinius. Progresyviausia visuomeninių pastatų tipologija, keičiantis technologijoms, atsirandant naujiems poreikiams, kuriamos naujos patalpos, tačiau mažiausiai kintanti tipologijos grupė yra gyvenamieji pastatai, nors šių pastatoma daugiausiai, tačiau žmogaus poreikiai išlieka tie patys arba keičiasi minimaliai, daugiausiai keičiasi pastatų tūriai (L. Ziberkas, 2007). Kadangi viename pastate gali būti realizuojamos kelios funkcijos, tai pastato paskirtį sunku nusakyti vienareikšmiškai, nes kartais pastate veikia dvi priešingos funkcijos. To pasekoje atsiranda mišrios paskirties pastatai, kuriuose daugiau ar mažiau vyrauja skirtingi tipai. Kartais jei pastate vyrauja kelios panaudos funkcijos, pastato tipas įvardijamas ta funkcija, kuri procentaliai dominuoja tarp esančių. Kaune tarpukario laikotarpiu daugiausia pastatyta gyvenamojo tipo statinių, tačiau nemažai yra ir negyvenamosios paskirties statinių. Pastatus galima skirstyti ne tik pagal jų paskirties tipus, bet ir pagal pastatų konstrukcijas į mūrinius, karkasinius ir medinius.

Gyvenamojo tipo pastatai yra pačio seniausio tipo, todėl, kad nuo pat pradžių žmogus kūrė erdvę, kurioje galėtų gyventi. Namai yra ne tik prieglobstis, apsauga nuo gamtos poveikių, bet ir individuali erdvė, kurios dėka vyko civilizacijos progresas (L. Ziberkas, 2007). Gyvenamojo tipo pastato forma bei išplanavimas priklauso ne tik nuo individualios žmogaus nuomonės, bet ir nuo vietos, kur stovi pastatas. Pastato vieta, tai dažniausiai sąlygas diktuojantis veiksnys, ne tik dėl regione vyraujančių tendencijų bei laike perduotų tradicijų, bet ir dėl gamtinių sąlygų, kurios dažniausiai ir lemia tam tikrus architektūrinius sprendimus. Gyvenamieji pastatai yra skirstomi į vienbučius ir daugiabučius. Daugiabutis pastatas gali būti išskirstytas atskirais butais, arba būti bendrabučio tipo, kuriame reikia dalintis viešosiomis patalpomis, tokiomis kaip virtuvė, sanmazgas ar kitos pagalbinės patalpos. Tarpukario metais buvo paplitę ne tik vienbučiai vieno, dviejų aukštų ar mansardiniai medinukai, bet ir dviejų ar daugiau aukštų daugiabučiai mediniai karkasiniai namai, kuriuose buvo įrengiami butai buvo skirti nuomoti. Taip pat buvo statomi ne tik nuomai skirti daugiabučiai, bet ir dviejų ar daugiau butų namai skirti išsipirkti, kurie dažniausiai stovėdavo miesto centre. Buvo populiari statyti daugiabučius namus, kurie buvo skirti laikinai apgyvendinti tuo metu tam tikrose įmonėse

dirbančius darbininkus su šeimomis. Tokie daugiabučiai dažniausiai buvo tinkuotais fasadais. Vienbučiuose namuose dažniausiai vyravo tokios patalpos: svetainė, virtuvė, sanmazgas, keli miegamieji kambariai ir kartais buvo įrengiamas darbo kabinetas. Pagal pastato lokaciją miesto atžvilgiu, kai kuriuose sklypuose kartu su namu buvo statomas ūkinis pastatas ar sandėliukas. Patalpų kiekis priklausė nuo tuo metu pastatą statančių užsakovų, reikalingo pastato gyvenamojo ploto. Tarpukario laikotarpio gyvenamuosiuose buvo paplitę įstiklintos verandos bei mansardiniuose aukštuose įkurdintos patalpos.

Visuomeninės paskirties pastatų tipas apima labai daug smulkesnių skirtingų tipų, tokių kaip: administraciniai statiniai, bankai, bibliotekos, koncertų salės, gaisrinės, muziejai ir ekspozicinės erdvės, mokyklos, prekybai skirti pastatai, sporto statiniai, teatrai, viešbučiai bei kiti statiniai. Kadangi žmogus prieš projektuojant pastatą nori sukurti savo veiklai kuo geresnes sąlygas, todėl visuomeniniai pastatai turi būti ypatingai funkcionalūs (N. Bučiūtė, 2007). Tarpukario laikotarpiu projektuojant pastatus ypatingas dėmesys buvo skiriamas pastato funkcionalumui bei reprezentacijai. Tiek pastato eksterjeras, tiek interjeras turi atspindėti pastato paskirtį, padėti žmogui netiesiogiai pajauti pastato paskirties pobūdį. Tarpukario laikotarpiu bankai buvo projektuojami kaip reprezentaciniai pastatai, kurių buvo puošnūs ne tik interjerai, bet ir eksterjerai, naudojamos prabangios apdailinės medžiagos. Dažniausiai banko reprezentacinį įspūdį sustiprindavo pagrindiniame fasade naudojamos kolonos, bei paryškintas portalas. Bankų interjeruose buvo stengiamasi naudoti unikalius sprendimus, tokius kaip stiklinės lubos, vienas iš pavyzdžių – architekto M. Songailos suprojektuotas „Lietuvos banko“ pastatas, stovintis Kaune, Maironio ir K. Donelaičio gatvių sankirtoje. Tarpukario metai buvo teatrų klestėjimo metai. Kadangi Kaunas tuo metu buvo laikinoji sostinė, todėl miestui buvo privaloma turėti kultūrinių pastatų, kad aukštoji visuomenė turėtų kur kokybiškai leisti savo laisvalaikį. Tuo metu klestėjo ne tik vaidybiniai ar muzikiniai teatrai, bet ir kino teatrai. Dvidešimtojo amžiaus ketvirtasis dešimtmetis buvo tarsi Kauno kino teatrų aukso amžius, tuo metu Kaune pastatyti keturi kino teatrai (J. Kančienė). Pirmieji tarpukario teatrai atspindėjo neobarokinį bei art-deco stilių, kiek vėliau atsiradę pastatai buvo arčiau modernizmo – architektoniški tūriai, kuriuos pabrėžia horizontalumo ir vertikalumo santykis. Puikus visuomeninio tipo pastato pavyzdys yra arch. E. Fryko, J. Pero bei A. Jokimo suprojektuoti „Ugniagesių rūmai“. Pastato stilistika modernistinė su art deco stiliaus elementais - šiek tiek iškilusiais bokšteliais. Pastato lokacija parinkta pagal pastato paskirtį, todėl statinys atsirado šalia upės I. Kanto g., Nemuno g. ir Karaliaus Mindaugo pr. sankirtoje. Pagrindinio pastato fasado pobūdis, matomas nuo Karaliaus Mindaugo pr. pusės, buvo apibrėžtas užsakovų – reikėjo stovėjimo aikštelės, skirtos ugniagesių automobiliams. Kairiojoje pastato dalyje,

esančioje Nemuno g., pirmame aukšte buvo įkurdinta parduotuvė, antrajame – gyvenamasis butas, o trečiajame – lombardas, viršutiniame aukšte įrengti švieslangiai. Taigi, tai multifunkcinis statinys, kurio didžiąją dalį užima gaisrinės funkciją atliekančios patalpos. Tai pastatas, kuris puikiai atspindi to meto visuomeninį pastatą – estetiškai gražus ir funkcionalus pastatas, kuris tarnauja visuomenės reikmėms.

Tarpukario laikotarpiu Europoje bei Amerikoje vyravo mūrinių ir karkasinių pastatų statyba, tačiau Lietuvoje, Kaune, gausu medinių pastatų statytų tarpukario laikotarpiu. Šiuo laikotarpiu pastatai buvo statomi vidutinės klasės žmonių, todėl nenuostabu, kad Kaune dauguma pastatų yra mediniai gyvenamieji pastatai. Negyvenamosios paskirties statiniai buvo statomi ne privačiomis lėšomis, todėl tai nulėmė statinių konstrukcijų tipą, bei pastato dydį. Tarpukario laikotarpio architektai atsisakė perdėto istorizmo, todėl nepamatysime šiuo laikotarpiu pastatytų privačių pompastiškų pilaičių su gausybe istorinių elementų, tačiau išlikusi tendencija naudoti architektūrinius elementus iš praėjusių laikotarpių juos naujai interpretuojant, įterpiančią į modernizmo terpę. To meto kūryba siekė darnos tarp pastato tipo, jo formos, bei funkcijos.

1.2. Kauno tarpukario architektūros projektavimo klausimai literatūroje

Šiame skyriuje bus aptariami tarpukario vyravę pagrindiniai architektūros stiliai, bei jiems būdingi bruožai, jų savitumai. Išsiaiškinta tarpukario statytų pastatų įtaka tuometiniam miestovaizdžiui, bei tarpukarinio miesto urbanistinio karkaso ypatumai.

1.2.1. Kauno tarpukario architektūros pastatų charakteringi bruožai

Kaip ir kiti architektūros stiliai, tarpukario pastatų architektūros ištakos buvo ne Lietuvoje, o Europoje. Didžioji dauguma Lietuvoje tuo metu projektavusių žymių architektų sėmėsi patirties užsienio mokyklose. Todėl nenuostabu, kad Kauno mieste daugiausia šiuo laikotarpiu pastatyta kokybiškos architektūros pastatų.

Lietuvoje tarpukario laikotarpiu vykdomos statybos nebuvo mechanizuotos, viskas buvo statoma rankomis. Statybos buvo pradėtos mechanizuoti laikotarpio pabaigoje. 1937 metais pirmą kartą Kauno Klinikų statybose buvo panaudoti mechaniniai betono vibratoriai. Trečiajame dešimtmetyje Lietuvoje pradėtos naudoti gelžbetoninės konstrukcijos, tačiau tik svarbiems objektams. Ketvirtajame dešimtmetyje buvo taikomos daugeliui didesnio masto statybų (J.Kančienė). Iš autorės nuomonės galime spręsti, kad pastatų architektūra buvo ribojama dėl techninių galimybių, nes statyba nebuvo mechanizuota, tik rinktinių projektų idėjos galėdavo būti pilnai įgyvendintos. Projekto atlikimo technika buvo labai svarbi, todėl kad būtų galima įgyvendinti sumanytas idėjas, kurios papildytų miestą savo modernumu.

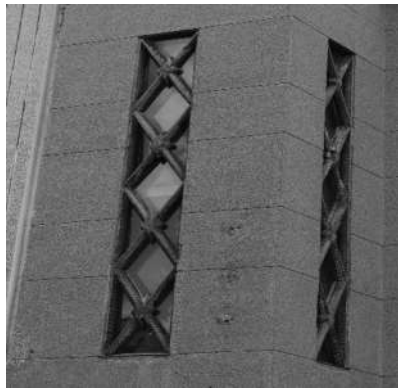
Kadangi Lietuva po pirmojo pasaulinio karo buvo tik atgavusi nepriklausomybę, Kaunas buvo paskelbtas laikinąja sostine, todėl buvo reikalingos naujos statybos, tačiau joms nebuvo pakankamai lėšų. Pastatų statybos tarpukario vyko ne vienodu greičiu. 1918-1921 suprojektuoti ir pastatyti 67 nauji pastatai, o iš jų buvo tik 12 mūrinių (J. Kančienė). Per pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį statybos Kaune vyko gana vangiai, buvo statomi mediniai pastatai, daugiausiai gyvenamieji, ne visuomeninės paskirties. Daugiausia kokybiškos medinės architektūros atsirado Žaliakalnio mikrorajone, kur daugiausia kūrėsi to meto inteligentija, statėsi bajorų dvareliai, mažos vilos bei gyvenamieji namukai. Taip pat medinukų buvo gausiai pastatyta Panemunės mikrorajone, todėl, kad ten buvo kurortinė miesto zona. Vėliau Kaunas sparčiai plėtėsi iki pat antrojo pasaulinio karo ne tik mediniais pastatais.

Pastatų stilistikai ir jų bruožams daug įtakos turėjo ir pastato paskirtis, jo tipas. Gyvenamieji pastatai daugiausia buvo mediniai, nors vėlesniu laikotarpiu statyti ir mūriniai, tačiau jie buvo statomi aukštajai visuomenei. Visuomeniniai pastatai buvo mūriniai ir gelžbetoninių konstrukcijų. Tarpukario laikotarpio pradžioje vyravo retrospektyvizmo tendencijos, buvo naudojami elementai ir formos iš klasicistinio laikotarpio. Taigi buvo projektuojami modernūs funkcionalistiniai pastatai su klasicistiniais elementais, tokiais kaip: kolonos, viršuje puoštose vainikėliais, dideli langai, figūrinės kompozicijos, pastato puošybai naudojamos kuklios skulptūros, kurios kildinamos iš Romos imperijos laikų, antikos statinių elementų kopijavimas. Neoklasicistiniai pastatai buvo daugiau reprezentaciniai, todėl statomi visuomeninės paskirties, taip pat architektūros formų dėka buvo galima sukurti pakilų įspūdį, kad statinys būtų orus. Tokių pastatų interjerai buvo įrengiami prabangūs, kad pastato išorė savo puošnumu stilistiškai nesiskirtų nuo vidaus. Tuo metu Europoje labiau vyravo funkcionalizmas, tačiau visame žemyne šalia funkcionalizmo kartu ėjo ir tradicionalizmas, todėl Lietuva nebuvo atsilikusi architektūros stiliumi nuo Europos. Tarpukario metais, tik atgavus nepriklausomybę, žmonės buvo įpratę gyventi priespaudoje, todėl mentalitetas nesiskyrė nuo Rusijos, nes visa tarpukario inteligentų karta studijavo Rusijoje – projektuotojai, užsakovai ir statytojai (J. Kančienė). Remiantis autorės nuomone Lietuvoje gyvenantys žmonės buvo konservatoriški, buvo įpratę prie taisyklių ir juos supančių tradicijų, todėl modernioji architektūra buvo tarsi guvaus oro gurkšnis. Projektuotojai buvo įpratę prie stiliaus, todėl virsmas modernizmo link vyko pamažu.

Vėlesniu laikotarpiu, nuo 3-ojo dešimtmečio, pradėjo reikštis architektūra su dekoratyviniais elementais, geometrizuota ornamentika. Šis stilius reiškėsi ne tik visuomeniniuose, tačiau ir gyvenamuosiuose pastatuose. Kadangi tarpukariu prasidėjo pereinamasis stilius, todėl stiliaus kaita buvo siekiama švarumo, statinių masyvumo, formų

grynumo, dekoratyvinių elementų naudojimo prislopinimo, tačiau pastatams stigo meninio įtaigumo (J. Kančienė). Šis laikotarpis buvo reikalingas, tam, kad išsiveržtų modernizmas, tai buvo tarsi stilių lūžis, kurio dėka Kaune atsirado daug kokybiškos architektūros pavyzdžių. Po šio lūžio, 4-ajame dešimtmetyje, Kaunas virto modernios architektūros sostine, stilistiškai susiliejo su Europa. 4-ajame dešimtmetyje Lietuva buvo atsigavusi nuo represijos, todėl pasikeitė žmonių mentalitetas, pasireiškė pasirinkimo laisvė, šalis sekė Europos pavyzdžiu, kad būtų pilnavertė narė.

Pagrindiniai šio laikotarpio bruožai matomi mūriniuose tarpukario laikotarpio pastatuose: klasicizmo laikotarpio pastatų elementų ir formų atkartojimas, tokių kaip kolonos ar simetriškas pastato planavimas, naudojama kolonų imitacijos fasadų apdailai, pabrėžtas pagrindinis pastato įėjimas, dideli langai, naudojami net tik stačiakampio plano, bet ir apskritimo formos langai, langų „juostos“, kampiniai langai, dažniausiai be stiklų skirstymo ten, kur jis tik dekoratyvinis, laiptinės patalpose įrengiamas vertikalus langas per visą laiptinės aukštį, interjeruose populiarūs dekoruoti laiptinės turėklai, salės su aukštesne vidurine nava, supaprastintos dekoratyvinės skulptūros ar kiti dekoratyviniai puošybos elementai, *art deco* stiliaus ornamentika, balkonuose naudojamos baliustrados ar metalinės ornamentinės tvorelės, pastatai užapvalintais kampais, kuriuose kertasi fasadai, tarpukario statiniams būdingi karnizai keliuose lygiuose, fasaduose rustuoti pastato kampai ar tarpai tarp langų viename aukšte, fasaduose aiškiai išreiškiamas horizontalės ir vertikalės santykis, kai kuriuose statiniuose pradedami naudoti sutapdinti stogai, fasaduose įspūdžiui sustiprinti žaidžiama su tekstūromis ir spalvomis.

1 pav. Kauno centrinio pašto architektūriniai tautinio stiliaus elementai

2 pav. Arch. A. Funkas, gyvenamasis namas

Pirmajame paveikslėlyje (1 pav.) matome tarpukario laikotarpiui būdingu kampinius langus, bei tautinį elementą – langą su geometrinio rašto rėmais, primenančiais lietuviškas tautines juostas. Antrajame paveikslėlyje (2 pav.) matome langų formų žaismą, bei tūrių įvairovę.

Mediniuose tarpukario laikotarpio Kaune pastatytuose pastatuose daugiausia vyrauja tie

patys bruožai, kai kuriuose sukurti unikalūs elementai. Šio laikotarpio pastatų architektūra gimininga lietuvių etninei architektūrai, tačiau akivaizdžiai matosi profesionalios architektūros detalės. Daugiausia buvo pastatyta vieno dviejų aukštų medinukų su šlaitiniais skardiniais stogais, stačiakampio plano, pasitaiko ir asimetriškos kompozicijos pastatų, dažniausia

3 pav. V. Petrulio nuotr., 2000 m., Neobarokinio stiliaus asimetriškos kompozicijos gyvenamasis namas su mansardiniu aukštu

4 pav. S.Slaminskienės nuotr., 2007m., Aleksoto „Šv. Kazimiero“ bažnyčios priekinio fasado fragmentas

vienbučiai, bet pasitaiko ir dvibučių. Dažniausia

dviaukščiai mediniai namai buvo karkasinės konstrukcijos. Pasitaikydavo medinių tinkuotų namų. Kai kurie namai buvo paaukštinami mansardomis, mezoniniais, ten įrengiant patalpas. Nemažai statinių buvo su įstiklintomis verandomis. Verandos buvo stiklinamos su vienspalviais ar spalvotais stiklais, mediniai langų rėmai turėjo geometrinius piešinius. Priearanguose esančios mažos medinės kolonos buvo profiliuoto skerspjūvio. Tarpukariu mediniai pastatai buvo puošiami originaliomis langinėmis, langų apvadais, sandrikais. Kai kurie pastatai turėjo mažus frontonus, imituotus piliastrus. Bene gražiausia dekoru dalis buvo kiaurapjūvių lentelių dekoras.

Trečiajame paveikslėlyje, pateiktame apačioje, matome neobarokinio stiliaus asimetriškos kompozicijos gyvenamąjį namą su mansardiniu aukštu. Ketvirtajame paveikslėlyje, pateiktame apačioje matome Aleksoto „Šv. Kazimiero“ bažnyčios priekinio fasado fragmentą, kuriame puikiai atsispindi tarpukario architektūros bruožai: puošnus portikas, skirtingo plano langai, tautišku motyvų elementai.

Kauno tarpukario architektūros stiprybės. Kauno tarpukario architektūra yra unikali, nes neturi analogų. Šio laikotarpio pastatai daugiausia išsidėstę miesto centre – Naujamiestyje, todėl sukuria miestui tarpukario dvasią.

Kauno tarpukario architektūros silpnybės. Ne visi Kauno tarpukario architektūros pastatai turi aukštą architektūrinę vertę, kai kurie iš jų yra tipiniai kartotiniai projektai, kurie buvo statomi ne tik Kaune.

Kauno tarpukario architektūros grėsmės. Valstybės nesaugomiems tarpukario laikotarpio pastatams gresia sunykimas, pirminės architektūros pakeitimas atnaujinant pastatus. Valstybės saugomi pastatai taip pat gali sunykti dėl laiku neatliekamos einamosios pastatų priežiūros. Vykdamas tarpukario laikotarpio pastato atnaujinimą, labai svarbu išsaugoti vertinguosius pastato elementus, tokius kaip langai ir dekoratyviniai elementai.

Kauno tarpukario architektūros galimybės. Tarpukario laikotarpio pastatus galima prikelti naujam gyvenimui. Nenaudojami, apleisti ar prastos estetiškos išvaizdos pastatai gali būti sėkmingai atnaujinti juos sutvarkant ar komponuojant su nauja architektūra, pritaikomi naudojimui išsaugant pirminę panaudos paskirtį ar pritaikant naują.

1.2.2. Kauno tarpukario architektūros pastatų įtaka miestovaizdžiui ir urbanistiniai ypatumai

Tarpukario laikotarpis smarkiai pakeitė Kauno miestovaizdį. Miestovaizdį mes matome ne tik kaip mieste vykstančius procesus, bet kartu ir kaip kultūros reiškinių ir pokyčių holograminį vaizdą, kurio dėka galime vizualiai suvokti fenomenus, kurių dažnai nepastebime (A.Ambrasas, 2008). Miestovaizdžio terminas gana platus, tai net tik vykstantys procesai, bet ir architektūra, jos užstatymo tipas, aukštingumas, bei individuali meninė išraiška. Kaunas tarpukario metais pavirto į socialiai bendraujančią miestą, dėl apytiksliai 8,5 karto išaugusio gyventojų skaičiaus. Tuo metu Kaune pradėjo vykti kultūrinis gyvenimas, Kaunas buvo inteligentiškas mokslo miestas. Tarpukario laikotarpiu Kaunas išaugo iš provincinio miestelio į miestą, turintį savo veidą. Per 1918-1938 metus Kaune pastatyta beveik 11 tūkst. pastatų. Kauno miestovaizdžiui formuoti buvo priimtas įstatymas, kuris leido griauti nevertingus ir senus, bei savavališkos statybos pastatus. Šis įstatymas leido formuoti tvarkingus kvartalus, atsirasti naujai kokybiškai architektūrai. 1932 metais buvo priimtas įstatymas, pagal kurį miestas buvo suzonuotas ir kiekviena zona turėjo savo statybos reikalavimus tokius kaip: pastatų aukštingumas, fasado apdaila, stogo danga. Didžioji dalis pastatytų pastatų buvo mediniai gyvenamieji namai, kurie buvo statomi mikrorajonuose. Visuomeniniai pastatai pagrįdė miesto centre, sudarė miesto veidą.

Tarpukariu Kaunas labai išsiplėtė. Pagal pirmojo visuotinio Lietuvos gyventojų surašymo duomenis 1923 metais Kaunas buvo suskirstytas į gyvenamųjų vietovių tipus, tokius kaip miestas, priemiestis, miestelis, bažnytkaimis, sodžius, kaimas, dvaras. Aleksotas tuo metu buvo Kauno priemiestis, tačiau reikia pažymėti, kad gyvenamųjų vietovių tipai buvo suskirstyti pagal prisirašiusių gyventojų parašytą gyvenamosios vietos tipą.

Tuo metu pagrindinėje miesto gatvėje – Laisvės alėjoje – pagal tuo metu galiojančią įstatymą buvo galima statyti ne žemesnius nei trijų aukštų namus, likusioje Naujamiesčio

zonoje – ne žemesnius nei dviejų aukštų namus. Vytauto prospektas taip pat buvo plėtojama kaip reprezentacinė gatvė, todėl įstatymiškai apribotas pastatų aukštingumas buvo ne žemesni kaip trijų aukštų pastatai. Pagal tai galime spręsti, kad Vytauto prospektas turėjo būti ašinė miesto gatvė įsikertanti į kitą miesto centro ašį – Laisvės alėją. Kituose Kauno rajonuose, tuo metu priemiesčiuose, pastatų aukštingumas nebuvo ribojamas.

Tarpukario metais atsirado tendencija kurti bei statyti vieningus kompleksus, tokie kaip gydymo įstaigų pastatų kompleksai, tiek žmonėms, tiek gyvūnams, viešųjų erdvių tvarkyba, bei mažų parduotuvėlių pasažai. Kelių statinių kompleksai keitė miestovaizdį, atsiradę pastatai tuometiniuose Kauno priemiesčiuose skatino miesto teritorijos plėtrą. Tarpukario metais miesto teritorija išaugo net į 7 kartus didesnę teritoriją nuo 557 ha iki 3983 ha.

Tarpukario Kauno miestovaizdis keitėsi į gerąją pusę, miestas augo, plėtėsi teritorija, modernėjo, statėsi gyvenamieji rajonai su moderniu gatvių tinklu. 1919 metais prie Kauno buvo prijungti seniau susiformavę jo priemiesčiai, todėl 1923 metais buvo paruošta Kauno miesto projektinė plėtimosi schema su naujai suformuotais rajonais. Ši schema buvo kurta perplanuojant prijungtus esamus rajonus tam, kad būtų išspręstos užstatymo problemos, atsirastų naujų viešųjų erdvių. Buvo siekiama sukurti dar kokybiškesnį miestovaizdį, tvarkingą, nechaotiškai išsidėsčiusį miestą.

Tarpukario laikotarpiu Kaune atsirado naujų dominančių, bei miesto akcentų, kurie suteikė miestovaizdžiui savitumą, išraiškumą. Tarpukario metais Kauno miestovaizdis kito tiek kiekybiškai, tiek kokybiškai: plėsdamasis į šalis bei į aukštį, išskeldamas pagrindinę dominantę. 1933 metais buvo pradėta statyti pagrindinė miestovaizdžio dominantė – Kauno prisikėlimo bažnyčia. Moderni aiškių stačiakampių formų bažnyčia su aiškiai pabrėžtu vertikalumu, kurios bokštas siekia 63 metrų aukštį, kol kas Kauno pėjūvyje tai aukščiausią altitudę turintis pastatas, kuris neabejotinai yra sakralinės tarpukario architektūros šedevras.

Kaunas tarpukario laikotarpiu urbanistiškai smarkiai išsiplėtė. Urbanizmo sąvoka gana plati. Urbanistiką galime aiškinti kaip mokslą apie miestus, taikomąsias žinias apie juos, jų

5 pav. Nežinomo autoriaus nuotr., Kaunas tarpukario metais

kilmę, struktūrą bei suplanavimą, sužinoti jų prognozės metodus socialiniu, funkcinu, demografiniu, kompoziciniu, inžineriniu ir architektūriniu aspektais (J. Vanagas, 2008). Šiuo atveju urbanistinio tyrimo objektas yra miestas, kuris tarpukario metais iš

provincinio miestelio progresavo į miestą, kurį buvo galima vadinti šalies sostine. Urbanistinį Kauno augimą lėmė didelis naujųjų gyventojų antplūdis, šalies ekonominė situacija bei miesto patapimas laikinąją nepriklausomos valstybės sostine.

Pagrindinė miesto urbanistinės plėtros priežastis buvo gyventojų skaičiaus prieaugis, kuriuos į miestą traukė naujai atsirandanti architektūra. Mieste kūrėsi naujas kultūrinis sluoksnis, socialinis bei ekonominis krašto potencialas. Kadangi tarpukario metais Kaunas buvo inteligentijos miestas, todėl plėtojamas miesto urbanistinis karkasas kito kokybiškai, vieningai. Tarpukario laikotarpio pradžioje paruošta Kauno miesto projektinė plėtimosi schema su naujai suformuotais rajonais. Ši schema buvo pagrindinis to meto teritorijų planavimo dokumentas. Senieji rajonai buvo tvarkingai perplanuoti, buvo sprendžiamos statybinio zonavimo problemos, teritorija sudalinta stačiakampio plano sklypais. Naujuose rajonuose atsiradęs gatvių tinklas buvo organiškai sujungtas su senųjų rajonų pertvarkytu gatvių tinklu. Tuo metu buvo siekiama pagerinti miesto urbanistinį karkasą išsprendžiant mieste kylančias eismo problemas. Iš Kauno buvo tiesiami respublikinės svarbos plentai, pertvarkomos aikštės. 1932 metais buvo parengtas projektinis pasiūlymas sujungti dvi judrias miesto gatves tuneliu.

Tarpukario metais Kauno urbanistinis karkasas pakito kardinaliai: buvo suformuoti nauji gyvenamieji rajonai, atsirado du pagrindiniai gydymo įstaigų kompleksai. Tarpukario metu viena iš urbanistinio miesto karkaso dalių buvo Kauno Žaliakalnio rajonas, kuriame gausu tarpukarinių medinių gyvenamųjų statinių, sukūrusių šiam rajonui savitą įvaizdį. Eiguliuose pastatytas tuo metu dar mažas klinikų kompleksas davė pradžią respublikinio lygio gydymo įstaigai. Naujamiesčio teritorijoje buvo pastatyta kokybiškos architektūros modernių, derančių aplinkoje visuomeninių bei gyvenamųjų pastatų. Kaune plėtėsi aukštųjų mokyklų teritorijos, jų projektams, kaip svarbios paskirties objektams, buvo skelbiami architektūriniai konkursai. Pagrindinėje miesto arterijoje buvo pastatyta daug modernių pastatų, kurie padarė ją dar labiau socialinę. Mieste kūrėsi naujos dominantės, miesto aikštės buvo perplanuotos, atsirado naujų akcentų, miestas įgavo naują savitą įvaizdį. Tarpukario metais pertvarkytos aikštės kūrė romantinį įvaizdį, o laikotarpio pabaigoje pradėta statyti pagrindinė miesto dominantė ir orientyras turėjo tapti tautos atgimimo ir nepriklausomybės simboliu.

1.3. Kauno tarpukario architektūra kaip kultūros paveldas

Šiame skyrius išsiaiškinsime pagrindines sąvokas bei terminus, susijusius su kultūros paveldu. Aptarsime pagrindines kultūros paveldo organizacijas, paveldo apsaugą Lietuvoje ir užsienyje. Aptarsime Lietuvos įstatyminės bazės ir pasaulio paveldo organizacijų galimybes saugoti nekilnojamąjį kultūros paveldą.

Šiuo metu kultūros paveldas yra itin aktuali tema. Paveldas Europos paveldo tinklo

paveldo terminų tezaure apibrėžiamas kaip visas iš praeities paveldėtas turtas, bendras palikimas. Kultūros paveldą galime laikyti kaip visą iš praeities paveldėtą turtą, kuris turi savo kultūrinę ir visuomeninę reikšmę, pasižymi autentiškomis savybėmis, kurios atspindi būtent tą laikotarpį, kuriame buvo sukurtas, turi nenuginčijamą meninę bei istorinę išliekamąją vertę. XXa. pabaigoje kultūros paveldo terminas kito, juo pradėtas vadinti visas praeities kultūros palikimas, toks kaip pavieniai objektais ir didelės teritorijos (J. Bučas, 2010). Kaip matome kultūros paveldo terminas kito, pasidarė kuo toliau, tuo daugiau apimančiu terminu. Kultūros paveldas pagrįdžiai skiriamas į dvi grupes: medžiaginis kultūros paveldas, bei dvasinis kultūros paveldas. Medžiaginis kultūros paveldas apima nekilnojamąjį kultūros paveldą, bei kilnojamąjį. Dvasinis kultūros paveldas skirstomas į muziejinį bei gyvąjį kultūros paveldą.

Pagrindinė bei daugiausia diskutuojama paveldo termino grupė yra nekilnojamasis kultūros paveldas. Nekilnojamąjį kultūros paveldo terminą galime aiškinti kaip kultūros paveldo dalį, kuri sudaryta iš praeities kartų pastatytos, sukurtos ar įrengtos, išlikusios arba neišlikusios, kuri buvo sureikšmintas istorinių įvykių, tiesiogiai susijusi su užimama ir naudojama teritorija medžiaginės kultūros vertybė. Nekilnojamąjį kultūros paveldą galime suskirstyti taip pat pagal jo sandarą, jo apimtinių dydį bei pagal objekto vertingąsias savybes. Pagrindinį skirstymą darome pagal objekto apimtinių dydį: pavienis objektas ar statinys su savo unikaliomis saugoti būtinomis savybėmis, statinių kompleksas su aplinka, kuriame vienas statinys be kito nebūtų toks vertingas ir saugoma tik vietovė, kurioje kažkada stovėjo statiniai ar tai tiesiog istoriškai šalies kontekste svarbi vieta.

Kultūros paveldo termino neatsiejama dalis yra paveldosauga. Paveldosaugą mes suprantame kaip veiklą, kuri saugo, prižiūri, paruošia naudojimui bei tvarkymui kultūros paveldo vertybes. Paveldosaugos terminas skirstomas į dvi pagrindines grupes: vadybinę, bei tvarkomąją. Vadybinė paveldosauga atlieka administracinį vaidmenį. Tvarkomoji paveldosauga turi tris pogrūpius – paveldo objektų tyrimus, paveldo objektų naudojimą bei paveldo objektų tvarkymą.

Valstybinės institucijos kelia paveldo išsaugojimo klausimus vis dažniau, bando spręsti su kultūros paveldo išsaugojimu susijusias problemas. Neatskiriama šalies tapatumo dalis – nacionalinis paveldas, kuris rūpi ir šalies miestams, rajonams bei regionams, kurie siekia pasinaudoti vertybės teikiama is privalumais, taip pat mažumų grupėms, kurios vis bando atrasti kol kas neatskleistą, nežinomą paveldą, bei tarptautinėms organizacijoms, kurios savanaudiškai ieško universalių pranašumų“ (G. Ashworth, 2009). Su autore galima sutikti tik iš dalies, todėl kad žodis *rūpi* yra ne visada tikras 100%. Tiesa, kad prižiūrėti paveldo objektai tampa traukos objektu tiek miesto lygmenyje, tiek regiono, nors tai labai priklauso nuo paties objekto

reikšmingumo, todėl visada prieš paskelbiant objektą saugoma kultūros vertybe iškyla klausimas kodėl ir ar iš vis verta ją saugoti.

Kultūros paveldui saugoti ir remti yra priimta nemažai teisės aktų, bei įkurta daug pasaulinio lygmens organizacijų. Vienos iš labiausiai pasižymėjusių bei plačiai žinomų visuomenei yra: UNESCO, ICOMOS, OWHC, ICCROM ir etc. Visos šios organizacijos prisideda prie paveldo saugojimo, tvarkymo bei pritaikymo naudojimui. Nemažą indėlį į paveldosaugos sritį įdėjo UNESCO organizacija, kuri 1972 metais priėmė Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo konvenciją. Šia konvencija buvo įteisintas paveldosaugos terminas, taip pat vėliau priimti tarptautiniai dokumentai įtvirtino kultūros ir gamtos vertybių apsaugos sampratą. Pasaulio paveldo konvencijos pagrindinis siekis ir uždavinys yra nustatyti, apsaugoti, išsaugoti, pristatyti ir ateities kartoms perduoti vertingą išskirtinės visuotinės vertės kultūros ir gamtos paveldą. Objektai, kurie saugomi šia konvencija, turi išskirtinę meninę, mokslinę, istorinę ar estetinę reikšmes.

Pagrindinės problemos su kuriomis susiduria pasaulio paveldosauga yra nykstančių paveldo objektų išsaugojimas. Dažniausiai sudėtingiausia išsaugoti vertingus objektus, kurie yra stichinių nelaimių ar ginkluotų konfliktų zonose, silpnos ekonomikos šalyse, kurios neskiria finansavimo paveldo objektų priežiūrai bei tvarkymui. Šiuo metu iš UNESCO organizacijos sudaryto Pasaulio paveldo sąrašo perkeliamos į Pavojuje esančio pasaulio paveldo sąrašą. 2013 m. liepos mėn. duomenimis 44 vertybės yra pripažintos esančiomis ties išnykimo riba arba kurioms kyla išskirtinės visuotinės vertės praradimo grėsmė.

Pasaulyje yra labai daug nekilnojamo kultūros paveldo objektų, todėl viso praeities palikimo ateities kartoms išsaugoti neįmanoma, reikia atsirinkti tik tai, kas vertinga bei turi istorinę, kultūrinę ar estetinę reikšmę. Dėl to iškyla problema, ką verta saugoti, o ką – ne, atsiranda perteklinis paveldas. Paveldosauga turėtų saugoti tik labai vertingus objektus, kad būtų galima statyti naują kokybišką architektūrą, kuri galėtų paryškinti senąją, bei pati būti vertinga, kurią kitos kartos saugotų.

Lietuvoje kultūros paveldo terminas pradėtas naudoti tik nuo 1994 metų, iki tol paveldas buvo vadinamas palikimu. Palikimo ir paveldo terminai yra skirtingi, vienas kito negali pakeisti, nes kultūros vertybių perimamumo procese terminai suskirstyti į pirminį ir antrinį, palikimas pirminis, o paveldas antrinis (J.Bučas, 2011). Palikimas yra tai, ką mums palieka vertingo praeities kartos, o paveldas – tai, ką mes pasirenkame saugoti iš palikimo. Lietuvoje įstatyminė bazė yra pajėgi objektą paskelbti saugomu, tačiau iš tikrųjų jo negali apsaugoti nuo žmogaus veiklos, gamtos stichinių poveikių bei laiko tėkmės. Lietuvos kultūros paveldo įstatymai atsilieka nuo šių dienų realybės.

Lietuvoje yra daug saugomų objektų ir daug objektų, kuriuos reikėtų saugoti. Palikimas, virtęs paveldu, ilgina valstybės paveldo sąrašus, kurie ir taip nėra trumpi, be to, didėjant paveldo kiekiui, valstybė artėja prie pūvančio perteklinio paveldo (J.Bučas, 2011). Autorius puikiai apibrėžė dabartinę kultūros paveldo situaciją Lietuvoje. Tam, kad situacija pasikeistų, reikia keisti įstatyminę bazę, bei atsižvelgti į patirtį užsienyje su analogiškais saugotinais objektais. Šiuo metu Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą sudaro: apskaita, skelbimas saugomu, saugojimas (tvarkyba ir naudojimas), pažinimas (jo sklaida), atgaivinimas (reabilitacija). Pirma, jeigu objektas yra vertingas, jis įtraukiamas į Lietuvos kultūros vertybių registrą, ištiriamas ir tik tada nusprendžiama ar valstybei jį verta saugoti. Tai tik valstybinio saugojimo lygmuo, tačiau Lietuvoje yra ir pasaulinio lygmens saugotinių vertybių.

Tarptautinė UNESCO organizacija, kuri yra pajėgi išsaugoti kultūros vertybes, jų neniokojant, įtraukė į pasaulio saugotinių vertybių sąrašą keturis materialius objektus: Vilniaus senamiestį, Kuršių Neriją, Kernavės archeologinę vietovę bei Struvės dienovidinio lanko geodezinius punktus. Kitos Lietuvos vertybės dar laukia eilėje. Visą valstybės paveldą būtina saugoti ir tausoti, juo labiau, kad tai pasaulinės reikšmės kūriniai. Tačiau ar Lietuvos valstybė galės juos išsaugoti su tokia įstatymine baze, kad žmonės, kurie turi nuosavybės teisę į statinius, jos kratosi, arba piktybiškai jų netvarko laukdami, kol paveldas sugrius ir jo vietoje galės atsirasti naujas statinys, kuriam nebus keliami neįgyvendinami reikalavimai.

Lietuvoje yra objektų, kurie taip pat verti UNESCO apsaugos. Vienas iš tokių – Kauno tarpukario laikotarpiu statyti pastatai. Šis laikotarpis Kauno miestui buvo išskirtinis, gatvėse stovintys tarpukariniai pastatai liudija mieste vyravusį aukso amžių, kuris tikriausiai nebeprisikartos (A.Karalius, 2013). Kaune tarpukaryje statyti pastatai yra vieni geresnių to laikotarpio statinių Europoje, daugiausia reiškėsi dviejuose Kauno mikrorajonuose, todėl vieta koncentruota, t.y. Kauno centre atsispindi tarpukaris, ko niekur kitur nepamatysime.

Šiame skyriuje buvo sužinotos sąvokų ir terminų susijusių su kultūros paveldu reikšmės, paveldo skirstymas į grupes. Aptarta, kad viena didžiausių tarptautinių paveldo organizacijų UNESCO gali padėti apsaugoti valstybės teisiškai saugomus, tačiau praktiškai pamirštus pastatus. Pastebėta, kad Lietuva nepajėgi apsaugoti visų statinių, o kaupti perteklinį paveldą netikslinga.

1.4. Tarpukario architektūros atnaujinimo pavyzdžiai

Šiame skyriuje aptarsime tarpukario laikotarpiu statytų pastatų panaudojimą ir pritaikymą šiuolaikinės visuomenės. Nors didelė kokybiškų tarpukarinių pastatų koncentracija yra būtent Lietuvoje, tačiau daugiau ir geresnių renovacijos ar renovacijos projektų pavyzdžių galime pamatyti užsienyje. Kartais yra svarbiau ne rekonstruoti pastatą, bet išsaugoti jo autentiškumą, jo pirminę architektūrą.

6pav. D.Trainauskas ir L.Janušaitienė "Pastatas iki renovacijos"

7pav. D.Trainauskas ir L.Janušaitienė "Pastatas po renovacijos"

Pirmasis tarpukarinių pastatų panaudojimo pavyzdys yra modernistinio stiliaus paprasto tarpukarinio gyvenamojo namo renovacija. Tai paprastas gyvenamasis namas, kurį 1933 metais suprojektavo architektas J. Markauskas. Kadangi pastatas buvo įvertintas paveldosaugininkų, kaip objektas, kuris turi vertingus fasadus, buvo būtinybė juos išsaugoti. Pastato renovacija buvo pradėta vykdyti 2007 metais, architektai D. Trainauskas ir L. Janušaitienė. Pastatas prieš renovaciją buvo prastos eksploatacinės būklės, todėl iš naujo sumontuotos perdangos, vidiniame kieme, vietoje mūrinės sienos įrengtas stiklo fasadas. Pirminis vaizdas, kurį matome pagrindiniame fasade (nuo Žemaičių g. pusės) yra seno ir naujo dermė. Dviejų aukštų pastatui pristatytas trečias aukštas, kuris atkartoja modernistinio namo formas iš žemesnių aukštų, bet aiškiai matome, kad tai priestatas dėl medžiagų skirtumo. Prieš tai buvęs dviejų aukštų namas su pastoge ir šlaitiniu stogu, dabar yra trijų aukštų su sutapdintu stogu, bei labai išraiškingu ir laikotarpius pabrėžiančiu fasadu. Naujas stiklinis pastato antstatas pabrėžia ne tik pastato vertikalumą, bet ir horizontalumą, išryškinami senosios dalies pastato langai. Rekonstruojant tarpukario pastatus yra ne ką mažiau svarbus ne tik eksterjeras, bet ir interjeras. Kadangi šiame pastate autentiško interjero neišliko, todėl buvo sukurta minimalistinis, atitinkantis modernizmo principus interjeras. Pastatas interjere darniai dera tamsios ir labai šviesios spalvos, kurios tarpukario metu modernioje architektūroje buvo labai populiaros, todėl iš dalies taip perteikiama tarpukario dvasia ir pastatas prikeliamas naujam

gyvenimui. Šis tarpukario pastatas buvo estetiškai sėkmingai rekonstruotas į šiuolaikinį modernų pastatą.

Antrasis aptariamas statinys – visuomeninis pastatas Kaune, Laisvės alėjos ir Maironio gatvės sankirtoje. Tai tarpukario laikotarpio neoklasicistinio stiliaus pastatas, kuris originaliai

8pav. "Public zone " nuotrauka, buvęs "Ūkio banko" pastatas po renovacijos 2008m.

9pav. nežinomo autoriaus nuotrauka, buvusio "Ūkio banko" renovacija 2005m.

buvo dviejų aukštų su tarpukario laikotarpiui būdingu kampiniu įėjimu. 2005 metais pradėta pastato renovacija, pastatas paaukštintas dvejais aukštais. Šio pastato renovacija turi savų plusų bei minusų. Pagrindinis minusas yra tas, kad norint pasiekti bendros gražios pastato išvaizdos, buvo pristatytas trečias pastato aukštas, kuris atkartojė pirmąjį ir antrąjį aukštus, imitavo neoklasicistinį stilių. To padarinyje, žiūrėdami į pastatą žiūrovai yra smarkiai suklaidinami, nes ketvirtasis pastato aukštas pristatytas kaip naujo laikotarpio priestatas išsiskiriantis tiek forma, tiek medžiagomis. Žiūrint į pastatą atrodo, kad pastatas originaliai buvo trijų aukštų, o ketvirtajame aukšte yra įrengta moderni pastogė. Iš dalies pastato renovacija yra pavykusi todėl, kad pastatas vientisas, stiklinis antstatas „nerėžia akies“, stogo karnizu pabrėžiamas pastato horizontalumas, kuris buvo būdingas tarpukario laikotarpiui. Bendrame kontekste atrodo, kad nauja pastato dalis paryškina senąją, tačiau, mano nuomone, didžiausia problema yra tai, kad mes matome stiliaus imitaciją trečiajame aukšte, kuri visiškai neatspindi šiuolaikinės architektūros, negalime atskirti seno ir naujo tarp pirmų dviejų ir trečiojo aukštų, sukuriamas klaidingas įspūdis. Nagrinėjant šį pastatą išskyla klausimas ar verta imituoti praėjusio laikotarpio stilių? Kiekvienas laikotarpis turėtų palikti architektūroje savo žymę, todėl tiksliai imtuoti praeities nereikėtų, nebent pasiskolinti kai kuriuos elementus.

Kitas pastatas, kurį aptarsime- tai tarpukario laikotarpio bruožais besipuošiantis pastatas. Šis pastatas nėra įtrauktas į kultūros vertybių registrą, tikriausiai todėl pastatas be kliūčių buvo sėkmingai renovuotas ir rekonstruotas. Pastato pagrindinis fasadas nuo Maironio gatvės pusės buvo atrenovuotas, esminių pasikeitimų beveik nesimato, tik pačiame pastato viršuje

10 pav. nežinomo autoriaus nuotrauka, pastato Maironio g. 4 renovacija, pagrindinis

11 pav. nežinomo autoriaus nuotrauka, pastato Maironio g. 4 renovacija, fasadas iš vidinio kiemo

šiek tiek matomas stiklinis tūris. Fasade nuo Maironio g. per pastato vidurį, laiptinės langais, pabrėžiamas pastato vertikalumas. Fasadas apdailos būdu suskaidytas į horizontalias plokštumas, o likę fasado langai suskaidyti taip, kad būtų pabrėžtas vertikalumas. Pusapvaliai balkonai suteikia pastatui minkštumo. Iš pažiūros pastatas atrodo 4 aukštų, tačiau iš vidinio kiemo pusės fasade matome pastato skaidymą į šešis aukštus – keturi aukštai senosios pastato dalies ir dviejų aukštų stiklinis antstatas. Naujas pastato tūris ne tik padidina gyvenamąjį pastato plotą, bet ir puikiai dera su senąja pastato dalimi. Pasirinktas pastato koloritas būdingas tarpukariniais moderniems pastatams. Nauji juodi langai kontrastuojantys su baltomis plokštumomis pabrėžia puikiai pabrėžia skirtingų formų senuosius langus. Šio pastato senojoje dalyje gana originalus sprendimas yra tas, kad kiekvienas pusapvalis balkonas turi po savo apskritimo plano mažą langelį, šalia kurio yra stačiakampio formos langelis. Stikliniame antstate įrengti prancūziško tipo balkonėliai, kuriais pabrėžiamos stačiakampės plokštumos, sukuriamas žaismas tarp senosios pastato dalies langų ir naujų balkonėlių. Taip pat pastato vertikalumas pabrėžiamas ne tik apdaila, bet ir inžinerinėmis sistemomis – lietaus nubėgimo sistema. Vertikalūs juodos spalvos lietvamzdžiai kontrastingame baltame fone atsiranda kaip akcentinė detalė, kuri jungia pastato balkonus. Pastatas puikiai renovuotas ir pritaikytas šių dienų poreikiui, padidintas gyvenamasis plotas, pagerinta pastato estetinė išvaizda, viename objekte galima pamatyti derančius dviejų laikotarpių architektūros stilius, kurie vienas kitą papildė, naujai atsiradęs antstatas dera prie konteksto, paryškina senojo pastato architektūrą.

Dauguma renovuojamų rekonstruojamų pastatų nėra įtraukti į paveldo registrą, tikriausiai todėl juose galime išvystyti kelių laikotarpių stilius. Rekonstruojant pastatą dažniausiai norima padidinti jo naudingą plotą bei šiek tiek pakeisti išvaizdą nesugadinant senosios. Lengviausias to sprendimas – antstatas. Kaip matome iš nagrinėtų pavyzdžių šis

pasirinkimo kelias dažniausiai būna sėkmingas, todėl, kad pastate aiškiai atsispindi pastato statybos ir renovacijos laikotarpiai, skiriasi medžiagiškumas, nauju antstatu galima pabrėžti senojo privalumus.

Pirmasis užsienyje esantis pavyzdys- 1930 metais statytas gyvenamasis namas skirtas gyventi vienai šeimai esantis Šanchajuje. Tai dviejų aukščių lygių pastatas. Vienoje namo dalyje yra trys aukštai, kitoje – keturi aukštai ir terasa. Tai puikus renovacijos pavyzdys, kaip architektų grupė Neri&Hu išsprendė seno ir naujo santykį šiame pastate ir pritaikė pastatą gyventi trimis šeimoms pristatydami skirtingo aukščių lygio keturių aukštų priestatą su terasa prie senosios pastato dalies. Pastatų aukščių lygių skirtumu yra atskiriami du pastato gyvavimo laikotarpiai. Kaip matome aukščiau pateiktame 12 paveikslėlyje atrodo, kad senojo pastato viena dalis išpjauta, o vietoje jos atsiradęs naujas modernus intarpas. Tai vienas originaliausių senų pastatų renovacijos sprendimų, nes juo puikiai pabrėžiamas seno ir naujo santykis, galime ne tik atskirti skirtingus laikotarpius, bet pamatyti senojo pastato grožį, kuris išryškintas

12pav. pagrindinis pastato fasadas, Pedro Pegenaute nuotrauka 2013m.

13pav. galinis pastato fasadas, Pedro Pegenaute nuotrauka 2013m.

14pav. pagrindinio pastato fasado detalė, Pedro Pegenaute nuotrauka 2013m.

naujojo dėka. Naujam intarpui naudojama stiklo medžiaga dera prie neoklasicistinio pastato, papildo jį modernumu. Pasirinktas koloritas, būdingas tarpukario laikotarpio architektūrai, supaprastina pastatą, padeda lengviau žiūrovui jį suprasti. Kaip matome 13 paveikslėlyje, naujojoje pastato dalyje naudojami puošnūs dekoratyviniai elementai, kurie sujungia ir apvienija neoklasicistinę pastato dalį su modernia pastato dalimi. Naujojo intarpo dalyje languose atsispindi aplinkiniai istoriniai pastatai, kas parodo, kad naujoji medžiaga parinkta tinkamai. 13 paveikslėlyje matome pastatą iš vidinės kiemo pusės, aiškiai matoma naujoji ir senoji pastato dalys, modernizmui būdingu koloritu paryškinta pastato dalis, kuri pagrindiniame fasade turi modernų stiklinį fasadą. Naujai atsiradusi terasa apjuosta stikliniais turėklais, kurie suteikia statiniui lengvumo. Tai puikus ir sėkmingas istorinių pastatų renovacijos

pavyzdys, kuriame matomi modernūs sprendimai, atskleidžiamas kultūros vertybės grožis bei išpildomas vienas iš pagrindinių renovacijos reikalavimų – padidinamas gyvenamasis plotas, pastatas pritaikomas gyventi trimis šeimoms. Tačiau reikia pabrėžti, kad toks sprendimas tinka ne visiems pastatams, prie rekonstruojant pastatą reikia atlikti išsamią analizę bei ieškoti tinkamiausio estetinio sprendimo.

Kitas originalus objektas – ketvirtojo dešimtmečio Japonijos armijos būstinės pastatas Kinijoje, Šanchajuje, pritaikytas viešbučio reikmėms. Pagrindinis šio objekto renovacijos privalumas yra senojo pastato autentiškumo išsaugojimas. Originaliai pastatas buvo trijų aukštų, tačiau esant ploto reikmėms, vėliau pristatyti dar du aukštai. Naujasis pastato antstatas

15pav. kampinis pastato vaizdas, Pedro Pegenaute nuotrauka 2010m.

16pav. interjero vaizdas, Pedro Pegenaute nuotrauka 2010m.

seka pastato perimetru atkartodamas tą pačią formą, kad pastatai tarpusavyje jungtųsi, nebūtų du atskiri tūriai. Antstatui parinkta visiškai kita medžiaga bei spalva nei senajai pastato daliai. Šiuo projektu buvo siekiama sukurti aiškų kontrastą tarp seno ir naujo. Antstate atsiradę du aukšti stačiakampio plano tūriai su viena permatoma plokštuma suteikia naujam antstatui lengvumo, bei sukuria žaismą tarp naujos ir senos pastato dalies. Kai kuriuose senosios pastato dalies languose įrengtos langinės, kurių spalva parinkta tokia kaip ir naujasis antstatas, tam, kad būtų sukuriamas ryšys tarp seno ir naujo pastato. Naujo antstato viršuje įrengta terasa nuo kurios atsiveria Huangpu upė ir miesto panoraminis vaizdas. Pastato interjero sprendimai taip pat originalūs. Paliekama autentiškos sienos, kuriose atsispindi pastato amžius, nubyrėjęs tinkas ir besiveržiantis iš po tinko plytų mūras pasakoja pastato istoriją. Interjere atsiradę naujos sienos, turėklai bei kiti elementai, kad paryškintų senuosius, nudažyti balta spalva. Sukuriamas didelis kontrastas tarp lygių, švarių baltų plokštumų ir senų aptrupėjusių visko mačiusių pastato sienų. Neužmūrijamos nereikalingos langų angos, kurios po renovacijos lieka pastato viduje, bet jos yra įstiklinamos, kad būtų sukuriamas didesnis išpūdis, suteikiama interjerui jaukumo. Tai puikus renovacijos projektas, kuriame puikiai atsispindi seno ir naujo derinimas, sukurtas koloritas bei medžiagiškumas išryškina pastato estetinį grožį, parinktas geras antstato mastelis, kuris

nekonfliktuoja su senąja pastato dalimi. Puikiai įrengtas interjeras, kuris tinka pagal pastato paskirtį, kadangi pastatas naudojamas kaip viešbutis, tai žmonės, kurie lankosi viešbutyje gali pajauti to laikmečio dvasią šių dienų aplinkoje.

Dar vienas renovacijos pavyzdys yra antrojo dešimtmečio pastato revitalizacija keičiant paskirtį iš sandėlio į gyvenamuosius būstus. Pastatas anksčiau tarnavo kaip siuvimo mašinų fabrikas, o vėliau kaip šokių salė. Pastatas pastatytas 1919 metais, o 2007 metais buvo atlikta pastato renovacija (tai matome žemiau pateiktame 17 paveikslėlyje). Atnaujinant pastatą buvo išgriautas naujai įrengtas pastato vidus, buvo pastatytas antstatas (matome 18 paveikslėlyje). Kaip ir daugumoje kitų istorinių pastatų renovacijos projektu, pristatant antstatą, pasirinktas

17pav. pastatas prieš renovaciją, Marco Kronen nuotrauka 2006m.

18pav. pastatas po renovacijos, Seattle Condos and Lofts Blog nuotrauka 2007m.

tamsus naujos dalies koloritas bei stiklo medžiaga. Senoji pastato dalis nudažyta šviesia pasteline spalva, nenutolstant nuo originalios pastato spalvos. Naujame antstate įrengiami balkonai, pirmajame aukšte įrengiami tamsūs langų rėmai, tam, kad atsirastų bendras pastatą vienijantis ryšys, tokiu būdu pirmasis aukštas netiesiogiai siejasi su nauju antstatu. Šiame objekte atliktas geras renovacijos sprendimas, pastatas pritaikytas gyventi žmonėms, padidintas pastato naudingas plotas bei sukurta puiki estetinė išvaizda, kurioje galime išvelgti pastato istoriją.

Istorinių pastatų panaudojimas šių dienų poreikiams reikalauja daug ieškojimų, nemažų pastangų įvykdant tiek užsakovo iškeltus reikalavimus, tiek norint išlaikyti gerą architektūros kokybę. Daugumos pastatų, kuriems iškeltas didesnis pastato naudingo ploto reikalavimas, sprendimas būna vienodas - pastatomas antstatas. Antstatas arba atkartoja senojo pastato stilistiką pasiskolindamas elementus, bet kitomis medžiagomis, arba imituoja senąjį pastatą nepalikdamas jokio laiko skirtumo tarp seno ir naujo. Naujai pristatytos pastato dalys turi skirtis nuo senųjų, jas išryškinti.

1.5. Kauno tarpukario architektūros savitumų išsaugojimo problemos ir sprendimo hipotezė

Analizuojant literatūroje bei realybėje esančius pavyzdžius, susiduriame su problemomis, kurios kyla, kai norima tarpukario laikotarpio pastatus restauruoti, rekonstruoti ar pritaikyti kitai paskirčiai. Esminis klausimas susijęs su pastatų saugojimu – įstatyminės bazės tinkamumas, galimi jos pakeitimai. Atsiranda klausimai, susiję su autentiškų pastatų elementų išsaugojimu, pirminio pastato vaizdo atkūrimu, jei jis pakeistas į blogąją pusę. Taip pat aktualus klausimas – naujos kokybiškos architektūros integravimas į tarpukario architektūrą. Restauruojant ar rekonstruojant tarpukario laikotarpio pastatą, reikėtų:

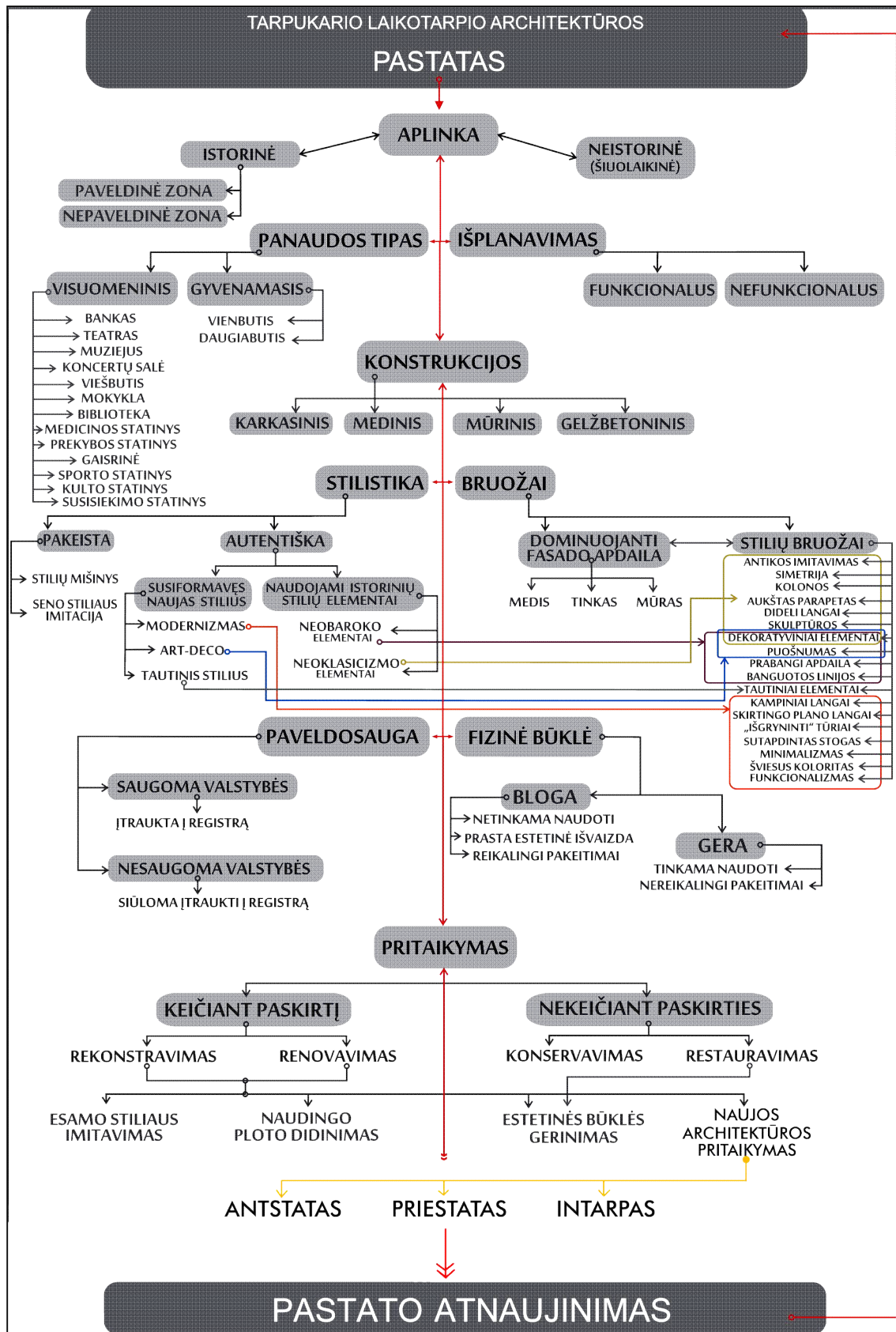
- išanalizuoti esamą pastato būklę;
- įsigilinti į pastato istoriją;
- jeigu norima keisti paskirtį, atlikti tyrimus ar tai nepakenks pirminiam pastato vaizdui;
- atlikus analizes, teikti projektinius pasiūlymus plačiai visuomenei, jei tai saugomas pastatas.

Pagrindinė problema yra Lietuvos įstatyminė bazė, dėl kurios kaltės pastatai griūva akyse. Kadangi Lietuvos Valstybė negali pasirūpinti savo teritorijoje esančiu paveldu, reikia ieškoti pagalbos iš šalies arba keisti mūsų šalies įstatyminę bazę. Reikėtų supaprastinti įstatymus, įtraukti kultūros paveldo objektų savininkus į pastatų priežiūrą.

Hipotezė

Restauruojant bei atnaujinant tarpukario laikotarpio pastatus, statant naujus modernios architektūros antstatus ar priestatus, būtina įvertinti jų harmoninį suderinamumą su saugotinais tarpukario pastatų vertingaisiais bruožais.

Atnaujinant tarpukario laikotarpio pastatą būtina atsižvelgti kokia aplinka jį supa (istorinė ar šiuolaikinė), įvertinti panaudos tipą bei pastato išplanavimo funkcionalumą, atsižvelgti į pagrindinių pastato konstrukcijų tipą, kuris įtakoja pastato atnaujinimo galimybes (žiūr. 19pav.). Atnaujinant istorinį pastatą privaloma atsižvelgti į pastato stilistiką, stiliaus bruožus bei autentiškumą. Istorinio pastato elementai turi būti keičiami pagal analogą, o jei pastate jie jau pakeisti į modernius, pageidautina juos pakeisti analogiškais autentiškiems, nepakenkiant pastato stilistikai. Įvertinus pastato fizinę būklę galime nustatyti koks pastato atnaujinimo būdas reikalingas pasirinktam pastatui – restauracija, renovacija ar rekonstrukcija. Pasirinkus pastato atnaujinimo būdą, nustatomas istorinio pastato derinimo būdas su nauja architektūra – anstatus, priestatas, intarpas. Atnaujinus istorinį pastatą pagerinama estetinė būklė, pastatas pritaikomas naujoms reikmėms.

19pav. Hipotetinis modelis

2. KAUNO TARPUKARIO ARCHITEKTŪROS PASTATŲ SAVITUMAI: EMPIRINIAI TYRIMAI

2.1. Empirinių tyrimų programa

Tyrimų objektas – Kauno tarpukario architektūros pastatai. Kauno tarpukario architektūros pastatai statyti laikotarpyje tarp pirmojo pasaulinio karo pabaigos (1918m) ir antrojo pasaulinio karo pradžios (1939m), dauguma jų yra senesni nei 80 metų, bei yra prastos būklės, neeksploatuojamomis palėpių patalpomis, apleisti arba tvarkingi, tačiau pažeistu pastato autentiškumu.

Tiriamų objektų atrinkimo kriterijai:

- *Artima pastato aplinka: istorinė, neistorinė, paveldinė zona, nepaveldinė zona; pagal pirmojo semestro hipotetinių modelių.*
- *Pastato panaudos tipas: visuomeninis, gyvenamasis;*
- *Pastato išplanavimas: funkcionalus, nefunkcionalus;*
- *Pastate dominuojančios konstrukcijos: karkasinis pastatas, medinis, mūrinis, gelžbetoninis;*
- *Dominuojanti fasado apdaila: medis, mūras, tinkas;*
- *Pastate vyraujanti stilistika: stilių mišinys, modernizmas, art-deco, tautinis stilius, neoklasicizmas, neobarokas, neoromantizmas, neorenesansas.*

Tyrimui objektai buvo parenkami pagal aukščiau išvardintus kriterijus, atrinkti skirtingų panaudos tipų bei skirtingos ekonominės klasės pastatai, siekiant iširti visumą.

Tyrimai vietoje buvo atliekami šiuose pastatuose:

- Ugniagesių rūmai I.Kanto g. 1/ Nemuno g. 2, Kaunas
- Žaliakalnio vandentiekio stotis, Aukštaičių g. 43, Kaunas
- Centrinis paštas, Laisvės alėja 102, Kaunas
- “Pažangos” bendrovė, Laisvės alėja 53, Kaunas
- Pienocentras, Laisvės alėja 55/ S. Daukanto g. 18, Kaunas
- Tyrimų laboratorija, Radvilėnų pl. 19, Kaunas
- Lietuvos karininkų ramovė A. Mickevičiaus g. 19, Kaunas
- Gyvenamasis namas Vienybės a. 12/ K. Donelaičio g. 71, Kaunas
- Vila “Eglutė” Vaižganto g. 25, Kaunas
- Nunciatūra – Vatikano diplomatinė atstovybė V. Putvinskio g. 56, Kaunas
- Vila Dainavos g. 1, Kaunas
- Gyvenamasis namas, K. Donelaičio g. 17, Kaunas

- Gyvenamasis namas, K. Donelaičio g. 19, Kaunas
- Gyvenamasis namas, K. Donelaičio g. 26, Kaunas
- Kino teatras „Daina“, Savanorių pr. 74, Kaunas
- Gyvenamasis namas, Vytauto pr. 1, Kaunas

Tyrimų tikslas – atlikus tyrimus, remiantis gautais rezultatais, nustatyti Kauno tarpukario architektūros pastatų dabartinę būklę, pastatų trūkumus ir privalumus, bei pateikiant siūlymus sudaryti koncepcinį Kauno tarpukario architektūros pastatų atnaujinimo modelį.

Tyrimų uždaviniai – sudaryti tiriamų objektų atrankos programą, bei ją pagrįsti, kurios pagalba atlikus tyrimus būtų galima nustatyti dabartinę pastatų būklę, esmines problemas, trūkumus bei privalumus. Tyrimo eigoje gautos rezultatus apibendrinti, padaryti jų išvadas, bei jomis remiantis sukurti sėkmingą tarpukario architektūros pastato atnaujinimo modelį.

Darbinė hipotezė:

- Daugiausia Kauno tarpukario architektūros visuomeninių pastatų yra mūrinių.
- Daugiausia Kauno tarpukario architektūros gyvenamųjų tarpukarinių pastatų yra medinių.
- Labiausiai dominuojanti Kauno tarpukario architektūros pastato fasadų apdaila yra tinkas.
- Tarpukario laikotarpiu atsirado modernizmas, *art-deco* ir tautinis stiliai.
- Tarpukario laikotarpio pastatuose reiškėsi neoklasicizmas, neobarokas ir neorenesansas.
- Tarpukario laikotarpiu atsiradęs modernizmas neatsiejamas nuo kampinių bei skirtingos formos didelių langų, funkcionalaus plano, šviesaus kolorito, minimalizmo bei išgrynintų tūrių.
- Tarpukario laikotarpiu atsiradęs *art-deco* stilius neatsiejamas nuo dekoratyvinių elementų gausos, pastato puošnumo ir paralelios dermės kartu su kitu stiliumi viename pastate.
- Tarpukario laikotarpiu pasireiškęs tautinis stilius neatsiejamas nuo tautinių elementų panaudojimų pastato puošyboje įvairios stilistikos pastatuose.
- Norint pritaikyti tarpukarinį pastatą, keičiant jo paskirtį, jam reikalingas pastato atnaujinimas, jį restauruojant, remontuojant, renovuojant ar rekonstruojant.
- Norint pritaikyti tarpukarinį pastatą, jei jis yra prastos fizinės ar estetinės būklės, reikia pagerinti jo estetinę būklę bei išsaugoti jo vertybes, skirtingas kiekvienai stilistikai,

tokias kaip tūrių kompozicija, fasadų puošyba, pastato langai ar kiti vertingi pastato elementai.

Tyrimo metodai. Atliekant empirinius tyrimus remiamasi šiais metodais:

- pastatų vizualinės raiškos analizė, fotofiksacija
- pastatų analitinis stebėjimas natūroje
- archyvinių duomenų analizė
- sociologinė apklausa

Pagrindinis pasirinktas sociologinių tyrimų metodas – visuomenės ir specialistų anketinės apklausa. Šios apklausos pagrįstos tiek kokybiniais, tiek kiekybiniais rodikliais (visuomenės apklausa). Visuomenei pateikta viena anketa, specialistams pateiktos dvi anketos. Visuomenės apklausoje buvo naudojama uždaro tipo klausimai, daugumo jų buvo galima pasirinkti kelis galimus atsakymus ar įrašyti savo atsakymą, jei jų pasirinkimo nebuvo anketoje pateiktuose atsakymuose. Vienoje specialistų apklausoje buvo naudojami uždaro tipo klausimai su galimybe įrašyti savo norimą atsakymą, kitoje anketoje buvo panaudotas uždaro klausimo apie paveikslėlių principas, viename klausime buvo galima rinktis kelis atsakymus. Respondentų atsakytos anketos buvo statistiniais metodais apdorotos, gauti respondentų atsakymai buvo išreikšti grafinėmis diagramomis ar skaitiniu pavidalu. Visų trijų anketų gauti duomenys po apdorojimo buvo apibendrinti, suformuotos išvados, pagal kurias kuriamas Kauno tarpukario architektūros pastatų atnaujinimo modelio koncepcija.

Visuomenės apklausa (ne specialistų) (žiūr. Priedas Nr.1). Apklausos tikslas – sužinoti visuomenės nuomonę apie Kauno tarpukario architektūrą, jos savitumus. Visuomenės apklausa sudaryta iš 10 klausimų, bei bendros respondentų informacijos. Anketinius klausimus galima išskirti į kelias grupes:

- Bendrieji duomenys apie respondentą: amžius, lytis, išsilavinimas, užsiėmimas.
- Tarpukario architektūros pastatų aktualumas, jų būklė.
- Istorinės ir naujos architektūros dermė.
- Pastatų atnaujinimas, atnaujinimo būdai, svarba.

Specialistų apklausos. Pirmoji specialistų anketa (žiūr. Priedas Nr.2) sudaryta iš 11 klausimų, bei bendros respondentų informacijos. Anketoje buvo naudojami uždaro tipo klausimai, daugelyje klausimų buvo galima rinktis kelis atsakymo variantus, bei įrašyti savo norimą atsakymą, jei jo nėra tarp pateiktų. Antroje anketoje (žiūr. Priedas Nr.3) buvo pateikta 15 klausimų ir bendra respondentų informacija. Buvo panaudotas uždaro klausimo apie paveikslėlių principas, viename klausime buvo galima rinktis kelis atsakymus. Anketoje specialistams užduodami klausimai buvo susieti su objektais, kurie buvo tiriami vietose.

Rengiant specialistų apklausos klausimus buvo pasitelkta šiomis darbinio hipotetinio modelio dalimis:

- Pastato fasaduose vyraujanti apdaila.
- Pastato stilistika ir stilių išskirtiniai bruožai.
- Pastato atnaujinimo modelis.

Apklausų tikslas – sužinoti specialistų nuomonę apie tarpukario laikotarpio architektūros pastatų eksterjerinę išvaizdą, tiek viso pastato, tiek elementų autentiškumo svarbą. Antrąją apklausa buvo siekiama sužinoti specialistų nuomonę apie pateiktų pastatų atnaujinimą bei tinkamo atnaujinimo modelio pasirinkimą.

Archyvinių duomenų analizė. Pasirinkus objektus, kurie bus tiriami vietose, pirmiausia buvo atlikta archyvinė analizė, apžvelgta jų istorija, bei registriniai duomenys.

Tyrimai vietose. Kauno tarpukario architektūros pastatai natūrinių tyrimų metu buvo nagrinėjami tiek fizinės, tiek pastatų vizualinės būklės aspektais. Buvo vertinama pastate vyraujanti panaudos paskirtis, pastato fizinė būklė, autentiškumas, apsaugos statusas, tinkamumas naudoti bei pastato atnaujinimo reikmė. Tyrimai vietose buvo atliekami naudojant paruoštas anketas bei vietose atliekant fotofiksacijas.

2.2. Empirinių tyrimų rezultatai

2.2.1. Sociologinių tyrimų rezultatai

Visuomenės apklausa buvo vykdoma internete, į anketos klausimus atsakė 86 respondentai. Apklausoje dalyvavo įvairaus amžiaus, išsilavinimo bei įvairia veikla užsiimančios žmonės. Apklausoje dalyvavo: 33 vyrai ir 53 moterys. Respondentai pagal amžių padalinti į tris amžiaus grupes: 18-25m. (48), 25-50m. (33), 50m. – (1). Apklausos metu gauti rezultatai buvo susumuoti ir pateikti skaitine išraiška.

Remiantis apklausos metu gautais rezultatais, galima teigti, kad dauguma respondentų dažnai susiduria su Kauno tarpukario architektūra, todėl yra tikslinga aptarti sekančius anketos klausimus. 22 iš 86 respondentų teigė, kad su Kauno tarpukario architektūra susiduria retai arba labai retai. Apklausoje dalyvavusiems 39 respondentams pastato išvaizda ir jo dėmė su jį supančia aplinka yra labai aktuali, 38 respondentams – aktuali, ir 9 respondentams – neaktuali.

Respondentams buvo užduotas klausimas apie jų nuomonę kas labiau pridera miestui. Klausimo atsakymai pasiskirstė netolygiai (žiūr. 1 lentelę).

Kas Jums patinka labiau ir Jūsų nuomone labiau pridera miestui?

Rekonstruotas ar renovuotas istorinis pastatas su naujos architektūros intarpais	65		75.6%
Tvarkingas, tačiau turintis mažai autentiškumo pastatas	7		8.1%
Netvarkingas, tačiau autentiškas pastatas	5		5.8%
Kita	9		10.5%
Viso atsakymų	86		

1 lent. visuomenės nuomonė apie pastatų dermę erdvėje.

Didžioji dalis respondentų (65 iš 86) vienareikšmiškai teigia, kad miestui labiausiai tinka rekonstruoti ar renovuoti pastatai su naujos architektūros intarpais. Tuo tarpu tvarkingas, bet neautentiškas pastatas patiko 7 respondentams, netvarkingas, tačiau autentiškas – 5 respondentams. Savo komentarus prie klausimo išsakė 9 respondentai. Vienas iš respondentų savo nuomonę išreiškė taip: „Rekonstruotas pastatas“ bei „naujos architektūros intarpai“ yra labai slidžios frazės. Namai turi būti renovuojami ir prižiūrimi, ir „tvarkingi“, bet daugybė senų pastatų renovavimo metu yra sugadinami ir praranda vertę, renovuotojams neturint supratimo, kurias detales būtina išsaugoti“. Iš respondento išsakytų komentarų galime teigti, kad prieš restauruojant ar renovuojant pastatą būtina išsiaiškinti pastato vertingąsias savybes, parengti tokį atnaujinimo modelį, kuris jų nesunaikintų ir joms nepakenktų. Iš visų šio klausimo atsakymų galime daryti išvadas, kad atnaujinamas istorinis pastatas turi turėti autentiškumo, stilistiškai derėti prie miesto vaizdo.

Vertinant pastatą negalima neįvertinti ir jo elementų. Didžioji dalis respondentų (60%) mano, kad pastato elementai, keičiami naujais, gali būti modernūs, bet privalo derėti su istoriniu pastatu (žiūr. 2 lentelę).

Ar atkreipte dėmesį, lankydamiesi istoriniame pastate, į senus pastato elementus, pakeistus naujais, bet nepanašiais į senuosius, pvz.: langai, durys, laiptų turėklai, tvorelės ir kita?

Kokia Jūsų nuomonė?(daug galimų variantų)

Elementai turi būti keičiami pagal analogą	34		34%
Elementai gali būti modernūs, tačiau privalo derėti su senuoju pastatu	60		60%
Elementai gali visiškai skirtis nuo senųjų, svarbu, kad atliktų savo paskirtį	5		5%
Kita	1		1%
Viso atsakymų	100		

2 lent. Pastato elementų atnaujinimo modelio pasirinkimas

Trečdalis respondentų (34%) teigia, kad pastate elementai turi būti keičiami pagal analogą ir tik 5% respondentų mano, kad pastato elementai gali būti bet kokie, svarbu, kad

atliktų numatytą paskirtį. Iš šio klausimo atsakymų galime teigti, kad pastate elementai turėtų būti modernūs arba analogiški, bei derėti su istoriniu pastatu.

Naudojantis istoriniu pastatu negalime neatkreipti dėmesio į jo eksterjerą. Atnaujinant pastatą respondentai pataria ką reikia pabrėžti, kad pastatas būtų patrauklus. Dauguma respondentų (53%) teigia, kad pastate svarbiausia yra istorinės ir naujos architektūros dermė, 31% respondentų yra aktualus autentiškas pastato eksterjeras, 43% respondentų svarbu, kad pastatas būtų tvarkingas, ir tik 16% respondentų aktualu graži nauja architektūra. Iš respondentų atsakymo klausimo atsakymų pasiskirstymo galime teigti, kad atnaujinto pastato eksterjere yra svarbiausia istorinės ir naujos architektūros dermė.

Atnaujinant istorinį pastatą yra neišvengiama skirtingų laikotarpių architektūros stilių kompozicijų. Respondentams buvo užduodamas klausimas apie jų nuomonę, ką jie labiau norėtų matyti mieste: ar pastatą, kuris parodo savo istoriją, ar vieningą pastatą. Klausimo atsakymų rezultatai pasiskirstė pakankamai tolygiai, tačiau daugiausia respondentų (43) pritarimo sulaukė teiginys, kad pastatas turėtų būti vientisas, naujoji pastato dalis turėtų atkartoti istorinio pastato stilių. Kita dalis respondentų (36) mano, kad pastate turėtų matytis atnaujinimo etapai, o netgi 19 respondentų pastato stilistikų dermė neaktuali, jiems aktualu, kad pastatas būtų tvarkingas.

Atnaujinant istorinį pastatą, turime pasirinkti tam tikrą atnaujinimo modelį, istorinės ir naujos architektūros dermės principus, bei spręsti iškilančias problemas. Net 78% apklausoje dalyvavusių respondentų pasisako už istorinės ir naujos architektūros dermę, naują architektūrą pabrėžiamu istoriniu grožiu (žiūr. 3 lentelę).

Kas Jūsų nuomone yra svarbiau, kai istoriniame pastate atsiranda nauja architektūra? (daug galimų variantų)

Naują architektūrą pabrėžti senojo pastato grožį	71		78%
Naujoji architektūra turėtų konkuruoti su istoriniu pastatu	11		12.1%
Naujoji architektūra turėtų užgožti istorinę architektūrą	5		5.5%
Kita	4		4.4%
Viso atsakymų	91		

3 lent. Istorinės ir naujos architektūros dermė

Savo komentarus po klausimu parašė tik 4 respondentai, vienas iš jų teigia, kad „istorinė ir naujoji architektūra turėtų būti kontrastinga viena kitos atžvilgiu, tačiau kurianti vientisą darnų miesto/pastato vaizdą“. Iš respondento pateikto atsakymo pastebime, kad naujas pastatas turėtų pabrėžti naują, tačiau ir pats neturėtų likti antrame plane. Naujos ir istorinės architektūros dermė reikalinga ne tik viename pastate, bet ir visame miestovaizdyje.

Norint sužinoti visuomenės nuomonę apie autentiškus ar atnaujintus pastatus, buvo užduotas klausimas kokiame pastate jie labiausiai norėtų leisti savo laiką.

Dauguma respondentų (55.8%) savo laiką norėtų leisti atnaujintame pastate, kuris turi autentiškų bruožų, 35.8 % respondentų savo laiką norėtų leisti autentiškame pastate. Likę 8.4% respondentų savo nuomonę išsakė komentarais. Respondentų nuomone pastatas turi būti pritaikytas visuomenės poreikiams, atitikti funkciją, turėtų būt radęs savo išraišką tarp kitų statinių, bei pateisinti savo buvimą.

Daugiausia įvairių emocijų kyla tiesiogiai naudojantis pastatu, todėl respondentams buvo užduotas klausimas ar norėtų atnaujinti tarpukario laikotarpio architektūros pastatą, kuriame jis leidžia savo laiką, padaryti jį gražesniu bei patogesniu.

Gautuose atsakymų į klausimą rezultatuose vyrauja vienas atsakymas. Didžioji dalis respondentų (75.3%) norėtų, kad pastatas, kuriuo jie naudojasi, būtų atnaujintas, 8.6% respondentų to nenorėtų, o 11.8% respondentų tai neaktualu, jiems svarbu, kad pastatas atliktų savo funkciją. 4 respondentai išreiškė savo nuomonę komentarais. Vienas iš respondentų mano, kad: „Atnaujinimas galimas tik tokiu atveju, jei tai padėtų išvengti tam tikrų problemų, pvz., drėgmės ir kt. Atnaujinimas turi nekeisti, bet pagerinti sąlygas pastato autentiškumo išlaikymui“. Pagal respondentų pateiktus atsakymus, galime teigti, kad maloniau savo laiką leisti atnaujintame pastate, tačiau pastatas turi atlikti savo funkciją ir būti atnaujintas nepažeidžiant autentiškumo.

Apibendrinus visuomenės apklausos eigoje gautus duomenų rezultatus, galime teigti, kad:

- miestui labiausiai tinka rekonstruoti ar renovuoti pastatai su naujos architektūros intarpais;
- prieš restauruojant ar renovuojant pastatą būtina išsiaiškinti pastato vertingąsias savybes, parengti tokį atnaujinimo modelį, kuris jų nesunaikintų ir joms nepakenktų;
- atnaujinimas istorinis pastatas turi turėti autentiškumo, stilistiškai derėti prie miesto vaizdo;
- pastate elementai turėtų būti modernūs arba analogiški, bei derėti su istoriniu pastatu;
- atnaujinto pastato eksterjere yra svarbiausia istorinės ir naujos architektūros dermė;
- pastatas turėtų būti vientisas, naujoji pastato dalis turėtų atkartoti istorinio pastato stilių, tačiau pastate turėtų matytis atnaujinimo etapai, nes kopijuojant pažeidžiamas pastato istoriškumas, klastojama jo istorija.
- Naujos ir istorinės architektūros dermė reikalinga ne tik viename pastate, bet ir visame miestovaizdyje.

- pastatas turi būti pritaikytas visuomenės poreikiams, atitikti funkciją, būti radęs savo išraišką tarp kitų statinių, bei pateisinti savo buvimą.
- maloniau savo laiką leisti atnaujintame pastate, tačiau pastatas turi atlikti savo funkciją, bei būti atnaujintas nepažeidžiant autentiškumo.

Specialistų apklausa buvo vykdoma internete, į anketos klausimus atsakė 19 respondentų. Apklausos anketos buvo siunčiamos elektroniniu paštu kvalifikuotiems architektams ar paveldosaugos srityje dirbantiems specialistams. Apklausoje amžiaus cenzas bei respondento lytis nesvarbu. Pilni apklausos rezultatai pateikiami 2 priede.

Apklausoje dalyvavę specialistai beveik dvigubai dažniau susiduria savo aplinkoje su Kauno tarpukario architektūra nei visuomenės apklausoje dalyvavę respondentai.

Apklausoje dalyvavę 8 iš 19 specialistų su Kauno tarpukario architektūra susiduria labai dažnai, 5 dažnai, 3 vidutiniškai ir 3 retai.

Atliekant tyrimus svarbu sužinoti ne tik visuomenės nuomonę (žiūr. 1 lentelę) apie pastatų dermę mieste, bet ir specialistų nuomonę. Procentaliai visuomenės ir specialistų anketos klausimo atsakymas pasiskirstė panašiai.

Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių specialistų (78.9%) teigia, kad miestui labiau pridera atnaujintas istorinis pastatas su naujos architektūros intarpais. Keturi specialistai savo nuomonę į klausimą išreiškė komentarais. Pasak specialistų, istorinis pastatas turi būti autentiškai profesionaliai restauruojamas, arba pradedamas atnaujinti, kai pastatas nebeatitinka saugumo reikalavimų, ko pasekoje pastatą būtina renovuoti atkuriant istorinį vaizdą.

Kadangi pagal šiuo metu (2014 m.) pagal Lietuvoje galiojančius įstatymus valstybės saugomiems pastatams rekonstrukcija negalima, buvo tikslinga sužinoti specialistų nuomonę šiuo klausimu (žiūr. 4 lentelę).

Ar Jūsų nuomone Valstybės saugomiems istoriniams pastatams turėtų būti galima atlikti pastato rekonstrukciją? (daug galimų variantų)

Taip	15		71.4%
Ne	2		9.5%
Kita	4		19%
Viso atsakymų	21		

4 lent. Specialistų nuomonė apie saugomų pastatų rekonstrukciją

Dauguma specialistų (71.4%) mano, kad pastatams, kurie yra saugomi valstybės, turėtų būti galima rekonstrukcija, 9.5% mano, kad rekonstrukcija tokiems pastatams ir toliau turėtų būti negalima, kiti specialistai savo nuomonę išreiškė komentarais. Pritariantys rekonstrukcijai specialistai teigia, kad rekonstrukcija turėtų išsaugoti priminę architekto idėją ir rekonstrukcija galima tik įvedus tam tikrus saugiklius ir kontroliuojant šį procesą, kad vertingiems pastatams

nebūtų padaroma negražinama žala. Respondentai, kurie nesutinka su valstybės saugomų pastatų rekonstrukcija, savo atsakymą argumentuoja, kad valstybinės reikšmės pastatai turėtų būti nekeičiami.

Norint atnaujinti pastatą, reikia numatyti pastato atnaujinimo koncepcinį modelį, pasirinkti metodą. Specialistų apklausoje pateikiamas klausimas, kuris padės sužinoti, kuris naujos architektūros panaudojimo principas istoriniame pastate yra priimtinausias (žiūr. 5 lentelę).

Koks naujos architektūros panaudojimo principas istoriniame pastate Jums atrodo priimtinausias? (daug galimų variantų)

Priestatas	4		14.3%
Anstatas	5		17.9%
Intarpas	13		46.4%
Kita	6		21.4%
Viso atsakymų	28		

5 lent. Specialistų nuomonė apie naujos architektūros panaudojimo principus istoriniame pastate

Šiek tiek mažiau nei pusė apklausoje dalyvavusių specialistų (46.4%) teigia, kad vienas iš priimtinesnių naujos ir istorinės architektūros derinimo principų yra intarpas, kiti respondentai (17.9%) mano, kad anstatas, 14.3% respondentų mano, kad geriausias pasirinkimas priestatas. 6 repondentai savo nuomonę išreiškė komentarais. Komentarais nuomonę išsakę specialistai mano, kad visi klausime pateikti variantai galimi, svarbiausia architektūros kokybė ir jos kontekstualumas, kiekvienas derinimo principas tiesiogiai priklausomas nuo atnaujinamo objekto.

Pasirinkus naujos ir istorinės architektūros derinimo principinį modelį, reikia nuspręsti kokių principu naujoji ir istorinė architektūros sąveikaus.

Visi atsakymai į šį klausimą pasiskirstė vienodai, 7 specialistai savo nuomonę išreiškė komentarais. Specialistai mano, kad naujoji ir istorinė architektūra turėtų kontrastuoti, tačiau nekonkuruoti. Tiesioginė stiliaus imitacija nepriimtina, stilizuota išraiškinga architektūra gali būti siejama kontrasto principu, tačiau tik simbolizuojanti inovacijas. Kiekvienas istorinės ir naujos architektūros sąveikavimo principas yra priklausomas nuo konkretaus objekto, todėl prieš projektuojant būtina įvertinti aplinkos situaciją.

Kuriant pastato atnaujinimo modelį, reikalinga naujos architektūros pastato dalies ir istorinės pastato dalies tarpusavio bruožų dermės koncepcija .

18.5 % apklausoje dalyvavusių specialistų pritaria bruožų atsikartojimui, 11.1% nepitaria. Daugiausiai specialistų pasirinko atsakymą, kad sprendimas priklauso nuo kiekvieno konkretaus atvejo, o vienas respondentas išreiškė nuomonę komentarais. Tiesioginis

atkartojimas yra nepriimtinas. Šiuolaikinė architektūra turi interpretuoti tradicinius bruožus šiuolaikiškai. Elementai turi būti ne atkartojami tiesiogiai, o panaudojami moderniai.

Atnaujinant pastatą susidėvėję pastato elementai dažniausia keičiami naujais ar restauruojami. Specialistams pateikiamas klausimas apie pastato elementų atnaujinimą. Šiek tiek mažiau nei pusė 47.6% respondentų į klausimą atsakė, kad susidėvėję pastato elementai turi būti keičiami analogiškais, 19% respondentų teigia, kad elementai turi būti keičiami moderniais. 7 respondentai savo nuomonę išreiškė komentarais: elementai gali turėti analogišką išvaizdą, tačiau būti pagaminti iš modernių medžiagų, elementų keitimas moderniais priklauso nuo pastato kultūrinės ir istorinės vertės.

Dauguma Kauno tarpukario architektūros pastatų nebeturi savo autentiško pastato kolorito ar pirminės fasadinės apdailos. Specialistams pateikiamas klausimas apie pastato kolorito bei pirminės fasadų apdailos sugrąžinimą (žiūr. 6 lentelę).

Ar, Jūsų nuomone, atnaujinant tarpukario architektūros pastatą, jam reikėtų grąžinti pirminę fasadų apdailą bei koloritą, jeigu buvo pakeista? (daug galimų variantų)

Taip	13		65%
Ne	4		20%
Kita	3		15%
Viso atsakymų	20		

6 lent. Pastato pirminės fasadų išraiškos ir kolorito grąžinimas

Iš apklausoje dalyvavusių respondentų, net 65% mano, kad Kauno tarpukario architektūrai reikėtų grąžinti pirminį koloritą, bei fasadų išraišką, kuri buvo numatyta idėjų autorių. Tačiau 4% respondentų atrodo, kad pastatų nereikėtų keisti. Savo nuomonę išsakę respondentai teigia, kad sprendimas priklauso nuo konkretaus atvejo bei dermės su kontekstu. Kiekvieną atvejį reikia įvertinti, kodėl jis buvo pakeistas.

Prieš rengiant pastato atnaujinimo koncepcinį projektą, būtina atsižvelgti į tai, kokioje vietoje pastatas stovi, koks kontekstas jį supa.

Apklausoje dalyvavę specialistai beveik vieningai nutarė (90%), kad pastato kontekstas yra labai svarbus veiksnys, įtakojantis pastato atnaujinimo modelio pasirinkimą. Tačiau svarbu ne atsižvelgti ne tik į kontekstą, bet ir pačio pastato kultūrinę, istorinę bei architektūrinę svarbą.

Apibendrinus specialistų apklausos eigoje gautus duomenų rezultatus, galime teigti, kad:

- miestui labiau pridera atnaujintas istorinis pastatas su naujos architektūros intarpais;
- istorinis pastatas turi būti autentiškai profesionaliai restauruojamas, arba pradedamas atnaujinti, kai pastatas nebeatitinka saugumo reikalavimų, ko pasekoje pastatą būtina renovuoti atkuriant istorinį vaizdą.

- rekonstrukcija turėtų išsaugoti priminę architekto idėją ir rekonstrukcija galima tik įvedus tam tikrus saugiklius ir kontroliuojant šį procesą, kad vertingiems pastatams nebūtų padaroma negražinama žala.
- kad visi klausime pateikti variantai galimi, svarbiausia architektūros kokybė ir jos kontekstualumas, kiekvienas derinimo principas tiesiogiai priklausomas nuo atnaujinamo objekto.
- naujoji ir istorinė architektūra turėtų kontrastuoti, tačiau nekonkuruoti.
- tiesioginė stiliaus imitacija nepriimtina, stilizuota išraiškinga architektūra gali būti siejama kontrasto principu, tačiau tik simbolizuojanti inovacijas.
- kiekvienas istorinės ir naujos architektūros sąveikavimo principas yra priklausomas nuo konkretaus objekto, todėl prieš projektuojant būtina įvertinti aplinkos situaciją.
- tiesioginis atkartojimas yra nepriimtinas. Šiuolaikinė architektūra turi interpretuoti tradicinius bruožus šiuolaikiškai. Elementai turi būti ne atkartojami tiesiogiai, o panaudojami moderniai.
- elementai gali turėti analogišką išvaizdą, tačiau būti pagaminti iš modernių medžiagų, elementų keitimas moderniais priklauso nuo pastato kultūrinės ir istorinės vertės.
- Kauno tarpukario architektūrai reikėtų gražinti pirminį koloritą, bei fasadų išraišką, kuri buvo numatyta idėjų autorių, tačiau kiekvienas sprendimas priklauso nuo konkretaus atvejo bei dermės su kontekstu.
- pastato kontekstas yra labai svarbus veiksnys, įtakojantis pastato atnaujinimo modelio pasirinkimą, tačiau svarbu ne atsižvelgti ne tik į kontekstą, bet ir pačio pastato kultūrinę, istorinę bei architektūrinę svarbą.

Specialistų apklausa apie konkrečius pastatus buvo vykdoma internete, anketą užpildė 10 specialistų. Apklausos anketa buvo platinama kvalifikuotiems architektams ar paveldosaugos srityje dirbantiems specialistams. Apklausoje dalyvavusių asmenų amžiaus cenzas bei lytis nesvarbu. Pilni apklausos rezultatai pateikiami 3 priede. Apklausoje pateikiami natūroje tirti pastatai, klausiama specialistų nuomonės apie kiekvieno pastato atnaujinimo modelio pasirinkimą. Anketoje naudojamas tas pats klausimas, tačiau su skirtingais pastatais, prie kiekvieno klausimo anketoje pateikiama pastato nuotrauka (žiūr. 7 lentelė).

Specialistai pasirinkto pastato pataria nerekonstruoti, 7 respondentai mano, kad jį reikėtų restauruoti, 5 siūlo pastatą konservuoti ir vienas specialistas pataria pasirinkti pastato renovaciją.

1. Ar Jūsų nuomone šį pastatą reikėtų atnaujinti, jei taip, tai kokių principu? Jei pasirinkote atsakymą rekonstrukcija, prašau pažymėti ir atnaujinimo modelio pasirinkimą: anstatas, priestatas, intarpas.

Adresas: A. Mickevičiaus g. 19

Objekto pavadinimas: Lietuvos karininkų ramovė (daug galimų variantų)

KONSERVACIJA	5		38.5%
RESTAURACIJA	7		53.8%
RENOVACIJA	1		7.7%
REKONSTRUKCIJA	0		0%
ANTSTATAS	0		0%
PRIESTATAS	0		0%
INTARPAS	0		0%
Viso atsakymų	13		

7 lent. Specialistų patariamoji nuomonė apie Lietuvos karininkų ramovės pastato atnaujinimą

2. Adresas: Aukštaičių g. 43, pavadinimas: Žaliakalnio vandentiekio stotis

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (13.3%), restauracija (20%), renovacija (6.7%), rekonstrukcija (26.7%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (13.3%), priestatas (6.7%), intarpas (13.3%). Atlikta apklausa parodė, kad šio klausimo rezultatai pasiskirstė gana vienodai, tačiau didesnę dalis specialistų pataria rekonstruoti pastatą, taikyti antstato ar intarpo atnaujinimo modelį.

3. Adresas: Dainavo g. 1, pavadinimas: Juozo Tūbelio vila

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (0%), restauracija (21.1%), renovacija (5.3%), rekonstrukcija (21.2%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: anstatas (31.6%), priestatas (10.5%), intarpas (10.5%). Specialistų nuomonės sutapo tiek su pastato rekonstrukcija, tiek su restauracija, pastatą rekonstruoti siūloma antstatu.

4. Adresas: K. Donelaičio g. 17, pavadinimas: Gyvenamasis namas

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (6.7%), restauracija (40%), renovacija (13.3%), rekonstrukcija (13.3%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (13.3%), priestatas (6.7%), intarpas (6.7%). Daugiausia specialistų siūlo pastatą restauruoti, vienodus rezultatus surinko pastato renovacija ir rekonstrukcija. Pasirinkus pastato rekonstrukciją, pastatą patariama rekonstruoti antstatu.

5. Adresas: K. Donelaičio g. 19, pavadinimas: Gyvenamasis namas

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (6.3%), restauracija (37.5%), renovacija (25%), rekonstrukcija (6.3%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (12.5%), priestatas (6.3%), intarpas (6.3%). Daugiausia specialistų siūlo pastatą restauruoti, kiti specialistai siūlo renovaciją ir mažiausiai specialistų siūlo rekonstruoti pastatą. Pasirinkus pastato rekonstrukciją, patariama rekonstruoti antstatu.

6. Adresas: K. Donelaičio g. 26, pavadinimas: Gyvenamasis namas

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (16.7%), restauracija (50%), renovacija (16.7%), rekonstrukcija (8.3%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (8.3%), priestatas (0%), intarpas (0%). Pusė apklausoje dalyvavusių specialistų siūlo pastatą restauruoti, vienodus rezultatus surinko pastato renovacija ir rekonstrukcija. Pasirinkus pastato rekonstrukciją, pastatą patariama rekonstruoti antstatu.

7. Adresas: V. Putvinskio g. 56, pavadinimas: Vatikano diplomatinė atstovybė

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (14.3%), restauracija (42.9%), renovacija (21.4%), rekonstrukcija (7.1%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (7.1%), priestatas (0%), intarpas (7.1%). Šiek tiek mažiau nei pusė specialistų siūlo pastatą restauruoti. Pasirinkus pastato rekonstrukciją, kurią pataria maža dalis specialistų, patariama rekonstruoti antstatu arba intarpu.

8. Adresas: K. Donelaičio g. 71, pavadinimas: Gyvenamasis namas

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (27.3%), restauracija (63.3%), renovacija (9.1%), rekonstrukcija (0%). Specialistai pataria pastatą restauruoti, rekonstrukcija nepatariama.

9. Adresas: Laisvės al. 55/ S. Daukanto g. 18, pavadinimas: Pienocentro rūmai

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (7.7%), restauracija (53.8%), renovacija (23.1%), rekonstrukcija (7.7%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (7.7%), priestatas (0%), intarpas (0%). Daugiausia specialistų siūlo pastatą restauruoti. Pasirinkus pastato rekonstrukciją, patariama rekonstruoti antstatu, tačiau tai siūlo maža dalis specialistų.

10. Adresas: Laisvės al. 53, pavadinimas: „Pažangos“ bendrovė

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (15.4%), restauracija (61.5%), renovacija (7.7%), rekonstrukcija (7.7%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują

architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (7.7%), priestatas (0%), intarpas (0%). Dauguma specialistų siūlo pastatą restauruoti, rekonstrukciją antstatu siūlo mažai specialistų.

11. Adresas: Laisvės al. 102, pavadinimas: Kauno centrinio pašto rūmai

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (23.1%), restauracija (61.5%), renovacija (0%), rekonstrukcija (7.7%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (7.7%), priestatas (0%), intarpas (0%). Daugiausia specialistų siūlo pastatą restauruoti, kiti konservuoti, labai maža dalis respondentų siūlo rekonstrukciją antstatu. Nei vienas specialistas nesiūlo pastato renovacijos.

12. Adresas: I. Kanto g. 1/Nemuno g. 2, pavadinimas: Ugniagesių rūmai

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (4.3%), restauracija (26.1%), renovacija (17.4%), rekonstrukcija (13%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (13%), priestatas (13%), intarpas (13%). Specialistų atsakymai pasiskirstė gana tolygiai, tačiau daugiau siūlo pastatą restauruoti. Pasirinkus rekonstrukciją galimi visi atnaujinimo modeliai.

13. Adresas: Vaižganto g. 25, pavadinimas: Vila „Eglutė“

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (4.3%), restauracija (21.7%), renovacija (8.7%), rekonstrukcija (17.4%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (26.1%), priestatas (17.4%), intarpas (4.3%). Specialistų atsakymai pasiskirstė netolygiai, rezultatus galime išskirti į dvi grupes: restauraciją ir rekonstrukciją, bei konservaciją bei renovaciją. Pasirinkus rekonstrukciją galimi visi atnaujinimo modeliai, tačiau labiausiai rekomenduotinas yra antstato modelis.

14. Adresas: Radvilėnų pl. 19, pavadinimas: Tyrimų laboratorija

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (15.8%), restauracija (26.3%), renovacija (15.8%), rekonstrukcija (15.8%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais istorinės ir naujos architektūros dermės modeliais: antstatas (10.5%), priestatas (10.5%), intarpas (5.3%). Specialistų atsakymai pasiskirstė pakankamai tolygiai, tačiau restauracija surinko šiek tiek daugiau balsų nei kiti atnaujinimo būdai. Pasirinkus rekonstrukciją, galimi visi atnaujinimo modeliai, tačiau rekomenduotini yra antstato ir priestato modeliai.

15. Adresas: Savanorių pr. 74, pavadinimas: Kino teatras „Daina“

Specialistų nuomonės pasireiškė gautais rezultatais: konservacija (5%), restauracija (20%), renovacija (25%), rekonstrukcija (20%). Specialistai pasirinkę rekonstrukciją, naują architektūrą su istoriniu pastatu deriną šiais istorinės ir naujos architektūrų dermės modeliais: antstatas (15%), priestatas (5%), intarpas (10%). Specialistai siūlo renovuoti pastatą, tiek pat vertinimų surinko pastato renovacija ir rekonstrukcija. Rekonstruojant pastatą, siūloma rekonstruoti antstatu.

Atlikus specialistų apklausą apie natūroje tirtus objektus, eksperimentiniam projektui numatomi galimi pasirenkami pastatai, kuriems numatoma rekonstrukcija: Žaliakalnio vandentiekio stotis, Vila Dainavos g. 1, Vila „Eglutė“ ir kino teatras „Daina“.

2.2.2. Tyrimų vietose rezultatai

1. Adresas: A. Mickevičiaus g. 19, pavadinimas: Lietuvos karininkų ramovė

Pastatas pastatytas 1937 metais, restauruotas 1997-2005 metais. Pastatą projektavo: V. Dubeneckis, S. Kudokas, K. Kriščiukaitis, J. Kovas-Kovalskis. Stilistika: modernizuotas neorenesansas. Modernizmas pastate reiškėsi „išgrynintais“ tūriais bei modernizuotais elementais, renesansas reiškėsi pastato planuose. Pastate vyrauja antikos bruožai, simetriškumas, aukštas parapetas, dideli langai, dekoratyviniai elementai, skulptūros, puošnumas ir prabangi apdaila. Pastatas saugomas valstybės, pastato numeris registre: 1137. Atlikus tyrimus vietoje pastebėta, kad pastato pirminė paskirtis nepakeista, išlikusi visuomeninė. Pastatas pakankamai geros fizinės būklės, tinkamas naudojimui, geros estetinės išvaizdos. Pastate pakeista dalis elementų, tačiau ne pagal analogą, naudotos modernios medžiagos. Pastatui reikalingas atnaujinimas, siūloma pastato eksterjero restauracija.

2. Adresas: Aukštaičių g. 43, pavadinimas: Žaliakalnio vandentiekio stotis

Kompleksas pradėtas statyti 1929 metais, baigtas statyti 1938 metais. Kompleksą projektavo: arch. S. Kudokas, F. Bielinskis, inžinerinę dalį ruošė inž. S. Kairys. Kompleksą sudaro namas (28280), administracinis pastatas (28281), siurblinė (28282), vandens rezervuaras (28283), valgykla (28284), sarginė (28285). Pastatai pastatyti buvusioje VII forto teritorijoje, pagrindinis vandens rezervuaras buvo įrengtas buvusiame parako sandėlyje. Stilistika: modernizmas. Komplekso numeris registre: 28279. Atlikus tyrimus vietoje pastebėta, kad kompleksas naudojamas pagal numatytą paskirtį. Pastatuose vyrauja modernizmas, pastatai funkcionalūs, šviesaus kolorito. Komplekso pastatai pakankamai geros fizinės būklės, kai kurie iš pastatų prastesnės estetinės išvaizdos, jiems reikalingas atnaujinimas. Pastatai nėra visiškai autentiški, pakeista dalis elementų. Kompleksą siūloma atnaujinti modernizuojant.

3. *Adresas: Dainavos g. 1, pavadinimas: Juozo Tūbelio vila*

Pastatas pastatytas 1933 metais, architektas F. Vizbaras. Stilistika: modernizmas. Modernizmas pastate reiškėsi „išgrynintais“ tūriais, asimetrine kompozicija, pastato funkcionalumu, dideliais langais, aukštu parapetu bei šviesiu koloritu. Pastato numeris registre: 25796. Pastatas puikiai prisitaikęs aplinkoje, orientuotas į prieš jį atsiveriantį šlaitą. Atliekant tyrimus vietoje pastebėta, kad pastatas naudojamas kaip visuomeninės paskirties – įkurta mokykla. Pastatas yra geros fizinės būklės, tinkamas naudoti. Pastate pakeista dalis autentiškų elementų, pristatytas iš pirmo žvilgsnio nuo pastato neišsiskiriantis antstatas.

4. *Adresas: K. Donelaičio g. 17, pavadinimas: Gyvenamasis namas*

Pastatas pastatytas 1929 metais, architektas M. Grodzenskis. Stilistika: modernizmas. Modernizmas pastate reiškėsi proporcijų darna, konstruktyvumu. Pastato pietinėje pusėje įrengtas uždaras itališko tipo kiemelis. Pastate vyrauja kampiniai langai, šviesus koloritas, sutapdintas stogas, funkcionalumas bei minimalizmas. Pastato numeris registre: 27792. Atliekant tyrimus vietoje pastebėta, kad pastatas naudojamas pagal pirminę pastato paskirtį. Pastatas tinkamas naudoti, atnaujintas, todėl labai geros fizinės ir estetinės būklės. Dalis pastato elementų pakeista moderniais (įstatyti plastikiniai langai), šalia pagrindiniame fasade esančio kampinio lango įrengtas laikantis elementas, kuris vizualiai gadina lenkto lango įspūdį.

5. *Adresas: K. Donelaičio g. 19, pavadinimas: Gyvenamasis namas*

Pastatas pastatytas 1934 metais, architektas A. Funkas. Stilistika: modernizmas. Modernizmas pastate reiškėsi proporcijų darna, tūrių santykiu, dideliais kampiniais langais, šviesiu koloritu, funkcionalumu, sutapdintu stogu, aukštais parapetais. Pastate įrengtos stiklinės lubos, pro kurias turėjo būti matoma oranžerija. Pastato numeris registre: 27793. Atliekant tyrimus vietoje pastebėta, kad pastatas naudojamas pagal pirminę pastato paskirtį. Pastatas atrodo prastos fizinės ir estetinės būklės. Pastato elementai autentiški. Pastatui reikalingas atnaujinimas, siūloma restauracija ar renovacija.

6. *Adresas: K. Donelaičio g. 26, pavadinimas: Gyvenamasis namas*

Pastatas pastatytas 1936 metais, architektas G. Gumeniukas. Stilistika: modernizmas. Modernizmas pastate reiškėsi proporcijų ir tūrių darna, minimalizmu. Pastate vyrauja dalinė simetrija, užapvalinti balkonai, kampiniai langai, šviesus koloritas, parapetu paslėptas šlaitinis stogas, funkcionalumas, aiškus vertikalių ir horizontalių santykis. Pastato numeris registre: 10402. Atlikus tyrimus vietoje, galima teigti, kad pastatas naudojamas ne tik gyvenamajai paskirčiai, jame vykdoma ir komercinė veikla. Dalis pastato elementų pakeisti moderniais, tačiau panašiais į analogą, tačiau cokoliniame aukšte įstatyti didelių plokštumų plastikiniai langai neigiamai veikia pastato estetinę būklę. Pagrindiniame pastato fasade pakabinti

kondicionieriai bei reklaminės iškabos tai pat neigiamai įtakoja pastato vizualinį grožį. Pastatui reikalingas atnaujinimas, reikalinga sugrąžinti elementų ir pastato tarpusavio darną.

7. Adresas: V. Putvinskio g. 56, pavadinimas: Vatikano diplomatinė atstovybė

Pastatas pastatytas 1930 metais, rekonstruotas 1972-1980 metais. Pastato architektas V. Landsbergis-Žemkalnis. 1972 metais, rekonstrukcijos metu ant šiaurės vakarų fligelio užstatytas antras aukštas, pirmajame aukšte išgriautos pertvaros, įrengta kavinė, bei salė su scena. Stilistika: modernizmas. Modernizmas pastate reiškėsi proporcijų darna, laisvu „prastūmtų“ tūrių santykiu, dideliais unikaliais langais, šviesiu koloritu, funkcionalumu, sutapdintu stogu, prisitaikymu prie aplinkos. Pastato numeris registre: 34855. Atlikus tyrimus vietoje, galima teigti, kad pastatas naudojamas ne pagal numatytą paskirtį, o atlieka visuomeninę funkciją. Pastato elementai autentiški. Vidiniame kieme įrengtas naujas skardinis stogas, virš vidinio kiemelio. Pastato sutapdintas stogas rekonstrukcijos metu pakeistas šlaitiniu. Pastato fizinė būkle pakankamai gera, kad pastatas galėtų būti eksploatuojamas, tačiau pastato estetiški išvaizdai reikalingas atnaujinimas. Pastatą galima restauruoti.

8. Adresas: K. Donelaičio g. 71, pavadinimas: Gyvenamasis namas

Pastatas pastatytas 1927 metais. Architektas- L. Markovičius. Stilistika: retrospektyvizmas, pastate vyrauja baroko ir klasicizmo interpretacijos. Pastate daug puošybės elementų, puošniausias viršutinis pastato aukštas, namo kampas akcentuojamas erkeriu, dengtu kupolu. Pastatas neturi valstybės apsaugos statuso, fizinė būklė gera, tačiau prasta estetinė išvaizda. Pastatas tinkamas naudojimui. Pastate pakeista dalis elementų, reikalingas pastato atnaujinimas restauruojant.

9. Adresas: Laisvės al. 55/S. Daukanto g. 18, pavadinimas: Pienocentro rūmai

Pastatas pradėtas statyti 1931 metais, baigtas 1934 metais. Architektai: V. Landsbergis-Žemkalnis, K. Reisonas. Stilistika: modernizmas. Numeris registre: 15968. Pastatas minimalistinis, puikiai suderintos proporcijos, nežymiai „prastūmti“ tūriai, fasaduose vyraujantis ritmas, aukštas parapetas, dideli lenkto stiklo kampiniai langai, prabangi apdaila pirmame aukšte, iliuminuotas stogelis – esminiai šio pastato savitumai. Pastate pakeista dali elementų, nors fizinė būklė gera, reikalingas estetiškas pastato atnaujinimas. Siūloma pastato restauracija.

10. Adresas: Laisvės al. 53, pavadinimas: „Pažangos“ bendrovė

Pastatas pradėtas statyti 1930 metais, baigtas 1932 metais. Architektas: F.Vizbaras. Stilistika: modernizmas, *art-deco*. Numeris registre: 15919. Pagrindinis pastato fasadas simetriškas, išsiskiria dekoratyviniais elementais, bei tūrių santykiu. Pastate langų plokštumų pagalba įvestas ritmas, ažūrinis frontonas suteikia pastatui gyvumo. Pastato stogas

eksploatuojamas. Pastatas nėra visiškai autentiškas, pakeista dalis elementų. Pastatui reikalingas estetinis atnaujinimas, fizinė būklė gera. Rekomenduotina restauracija.

11. Adresas: Laisvės al. 102, pavadinimas: Kauno centrinio pašto rūmai

Pastatas pradėtas statyti 1930 metais, baigtas 1931 metais. Architektas: F.Vizbaras. Stilistika: modernizmas, tautinis stilius. Numeris registre: 1133. Pagrindinis pastato fasadas simetriškas, išsiskiria dekoratyviniais tautiniais elementais, perstumtais tūriais, dideliais langais, kampiniai lenkto stiklo, reprezentatyviu įėjimu. Pastatas funkcionalus, bei reprezentatyvus, veikia pagal pirminę funkciją. Pastatas prastos estetiškos išvaizdos, reikalingas atnaujinimas, siūloma restauracija ar renovacija.

12. Adresas: I. Kanto g. 1/Nemuno g. 2, pavadinimas: Ugniagesių rūmai

Pastatas pradėtas statyti 1929 metais, baigtas 1930 metais, 3 aukštas atstatytas II p.k. pabaigoje. Architektai: E. Frykas, J. Peras, A. Jokimas. Stilistika: modernizmas, art-deco. Numeris registre: 32702.

Ugniagesių rūmai – funkcionalus pastatas, vis dar veikiantis pagal numatytą paskirtį. Pastatas šviesaus kolorito, minimaliai dekoruotas puošybos elementais, simetriškas, lenktu priekiniu fasadu, kurį nulėmė automobilių aikštelės reikmė. Pastatas geros fizinės būklės, tačiau prastos estetiškos išvaizdos, dalis pastato elementų pakeisti moderniais, nepanašiais į analogus. Pastatui reikalingas atnaujinimas.

13. Adresas: Vaižganto g. 25, pavadinimas: Vila „Eglutė“

Pastatas pastatytas 1927 metais. Architektas: F.Vizbaras. Stilistika: modernizmas, *art-deco*, tautinis stilius. Pastato numeris registre: 10728. Pastatas yra renesansinės vilos interpretacija moderniai. Pastato fasaduose galima įžvelgti tautinį elementą – Gedimino stulpus, pastate ir aplink jį panaudoti turėklai sudėlioti „eglutės raštu“. Pastatas prastos estetiškos išvaizdos, dalis elementų pakeisti moderniais, fasade iš kiemo pusės virš balkono įrengtas stogelis. Pastatui reikalingas atnaujinimas, siūloma restauracija, renovacija ar rekonstrukcija.

14. Adresas: Radvilėnų pl. 19, pavadinimas: Tyrimų laboratorija

Pastatas pradėtas statyti 1933 metais, pabaigtas 1937 metais. 2006-2011 metais restauruota dalis auditorijų. Pastato architektas V. Landsbergis-Žemkalnis. Pastato numeris registre: 1150. Stilistika: modernizmas. Galima teigti, kad tai funkcionaliausias Kauno tarpukario architektūros pastatas. Pastatas simetrinės kompozicijos, griežtų tūrių santykių, bei linijinių langų kompozicijų, sukuriančių konservatyviame pastate ritmą, pabrėžiamas pastato horizontalumas, fasade nuo Radvilėnų pl. pusės įvedant kelias vertikalias linijas. Pastatas prastos estetiškos išvaizdos, dalis elementų pakeisti pagal analogą, pastatui rekomenduotina restauracija.

15. Adresas: Savanorių pr. 74, pavadinimas: Kino teatras „Daina“

Pastatas pradėtas statyti 1936 metais, pabaigtas 1938 metais. Architektai: A. Breimeris, S. Kudokas. Stilistika: modernizmas. Pastatas neturi valstybinės apsaugos statuso. Pastato pagrindinis fasadas simetrinės kompozicijos, vidurinėje dalyje nežymiai išsikišęs tūris, pagyventas keturiomis iškiliomis vertikaliomis juostomis, antro aukšto langai turi iškylius apvadus. Pastatas minimalistinis, pagrindiniame fasade šlaitinis stogas paslėptas aukštu parapetu. Pastatas blogos tiek fizinės tiek estetinės būklės, pastatui reikalingas atnaujinimas. Rekomenduojama restauracija, renovacija ar rekonstrukcija.

Atlikus tyrimus vietose įvertinta pastatų fizinė ir estetinė būklė, autentiškumo dalis, tinkamumas naudoti, vyraujanti paskirtis bei ar pastatui reikalingas atnaujinimas.

2.3. Empirinių tyrimų rezultatų apibendrinimas

Apibendrinus visuomenės apklausos eigoje gautus duomenų rezultatus, galime teigti, kad:

- Miestui labiausiai tinka rekonstruoti ar renovuoti pastatai su naujos architektūros intarpais;
- Prieš restauruojant ar renovuojant pastatą būtina išsiaiškinti pastato vertingąsias savybes, parengti tokį atnaujinimo modelį, kuris jų nesunaikintų ir joms nepakenktų;
- Atnaujinimas istorinis pastatas turi turėti autentiškumo, stilistiškai derėti prie miesto vaizdo;
- Pastate elementai turėtų būti modernūs arba analogiški, bei derėti su istoriniu pastatu;
- Atnaujinto pastato eksterjere yra svarbiausia istorinės ir naujos architektūros dermė;
- Pastatas turėtų būti vientisas, naujoji pastato dalis turėtų atkartoti istorinio pastato stilių, tačiau pastate turėtų matytis atnaujinimo etapai, nes kopijuojant pažeidžiamas pastato istoriškumas, klastojama jo istorija.
- Naujos ir istorinės architektūros dermė reikalinga ne tik viename pastate, bet ir visame miestovaizdyje.
- Pastatas turi būti pritaikytas visuomenės poreikiams, atitikti funkciją, būti radęs savo išraišką tarp kitų statinių, bei pateisinti savo buvimą.
- Maloniau savo laiką leisti atnaujintame pastate, tačiau pastatas turi atlikti savo funkciją, bei būti atnaujintas nepažeidžiant autentiškumo.

Apibendrinus specialistų apklausos eigoje gautus duomenų rezultatus, galime teigti, kad:

- Miestui labiau pridera atnaujintas istorinis pastatas su naujos architektūros intarpais;
- Istorinis pastatas turi būti autentiškai profesionaliai restauruojamas, arba pradedamas atnaujinti, kai pastatas nebeatitinka saugumo reikalavimų, ko pasekoje pastatą būtina renovuoti atkuriant istorinį vaizdą.

- Rekonstrukcija turėtų išsaugoti priminę architekto idėją ir rekonstrukcija galima tik įvedus tam tikrus saugiklius ir kontroliuojant šį procesą, kad vertingiems pastatams nebūtų padaroma negražinama žala.
- Svarbiausia architektūros kokybė ir jos kontekstualumas, kiekvienas derinimo principas tiesiogiai priklausomas nuo atnaujinamo objekto.
- Naujoji ir istorinė architektūra turėtų kontrastuoti, tačiau nekonkuruoti.
- Tiesioginė stiliaus imitacija nepriimtina, stilizuota išraiškinga architektūra gali būti siejama kontrasto principu, tačiau tik simbolizuojanti inovacijas.
- Kiekvienas istorinės ir naujos architektūros sąveikavimo principas yra priklausomas nuo konkretaus objekto, todėl prieš projektuojant būtina įvertinti aplinkos situaciją.
- Tiesioginis atkartojimas yra nepriimtinas. Šiuolaikinė architektūra turi interpretuoti tradicinius bruožus šiuolaikiškai. Elementai turi būti ne atkartojami tiesiogiai, o panaudojami moderniai.
- Elementai gali turėti analogišką išvaizdą, tačiau turėtų būti pagaminti iš modernių medžiagų, elementų keitimas moderniais priklauso nuo pastato kultūrinės ir istorinės vertės.
- Kauno tarpukario architektūrai reikėtų grąžinti pirminį koloritą, bei fasadų išraišką, kuri buvo numatyta idėjų autorių, tačiau kiekvienas sprendimas priklauso nuo konkretaus atvejo bei dermės su kontekstu.
- Pastato kontekstas yra labai svarbus veiksnys, įtakojantis pastato atnaujinimo modelio pasirinkimą, tačiau svarbu ne atsižvelgti ne tik į kontekstą, bet ir pačio pastato kultūrinę, istorinę bei architektūrinę svarbą.
- Atlikus specialistų apklausą apie natūroje tirtus objektus, eksperimentiniam projektui numatomi galimi pasirenkami pastatai, kuriems numatoma rekonstrukcija: Žaliakalnio vandentiekio stotis, Vila Dainavos g. 1, Vila „Eglutė“ ir kino teatras „Daina.“
- *Atlikus tyrimus vietoje įvertinta pastatų fizinė ir estetinė būklė, autentiškumo dalis, tinkamumas naudoti, vyraujanti paskirtis bei ar pastatui reikalingas atnaujimas.*

2.4. Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumai ir pastatų atnaujinimo koncepcinis modelis

Atlikus tyrimus pasirinktų Kauno tarpukario architektūros pastatų empirinius tyrimus, išsiaiškinta pastatų bei jų elementų autentiškumas ir būklė, įvertinta pastatų estetinė išvaizda, bei atnaujinimo galimybės. Sužinota visuomenės ir specialistų nuomonė apie Kauno tarpukario architektūros pastatus, jų atnaujinimo reikmę, galimybes bei modelius. Remiantis gautais tyrimų rezultatais bei jų apibendrinimu, gali sudaryti Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumų koncepcinį atnaujinimo modelį

Kauno tarpukario architektūros pastatų atnaujinimo modelis turi būti rengiamas atsižvelgiant į šias pagrindines sritis: pastato vertingųjų bruožų -savitumų- nustatymas ir išsaugojimas, pastato santykis su aplinka, architektūrinė raiška, pastato panauda ir pritaikymas.

Pastato savitumų išsaugojimas. Kauno tarpukario architektūros pastatai kiekvienas turi savitų bruožų, kiekvienai stilistikai yra būdinga tam tikri elementai, kai kurie statiniai turi unikalių elementų. Pastato elementai atnaujinant pastatą atsižvelgiant į jų vertę gali būti modernių medžiagų, tačiau panašus į analogą arba keičiami tiksliai pagal analogą. Kuriant pastato atnaujinimo modelį kiekvienam pastatui būdingus savitumus galima interpretuoti moderniai naujojoje pastato dalyje, taip juos išryškinant.

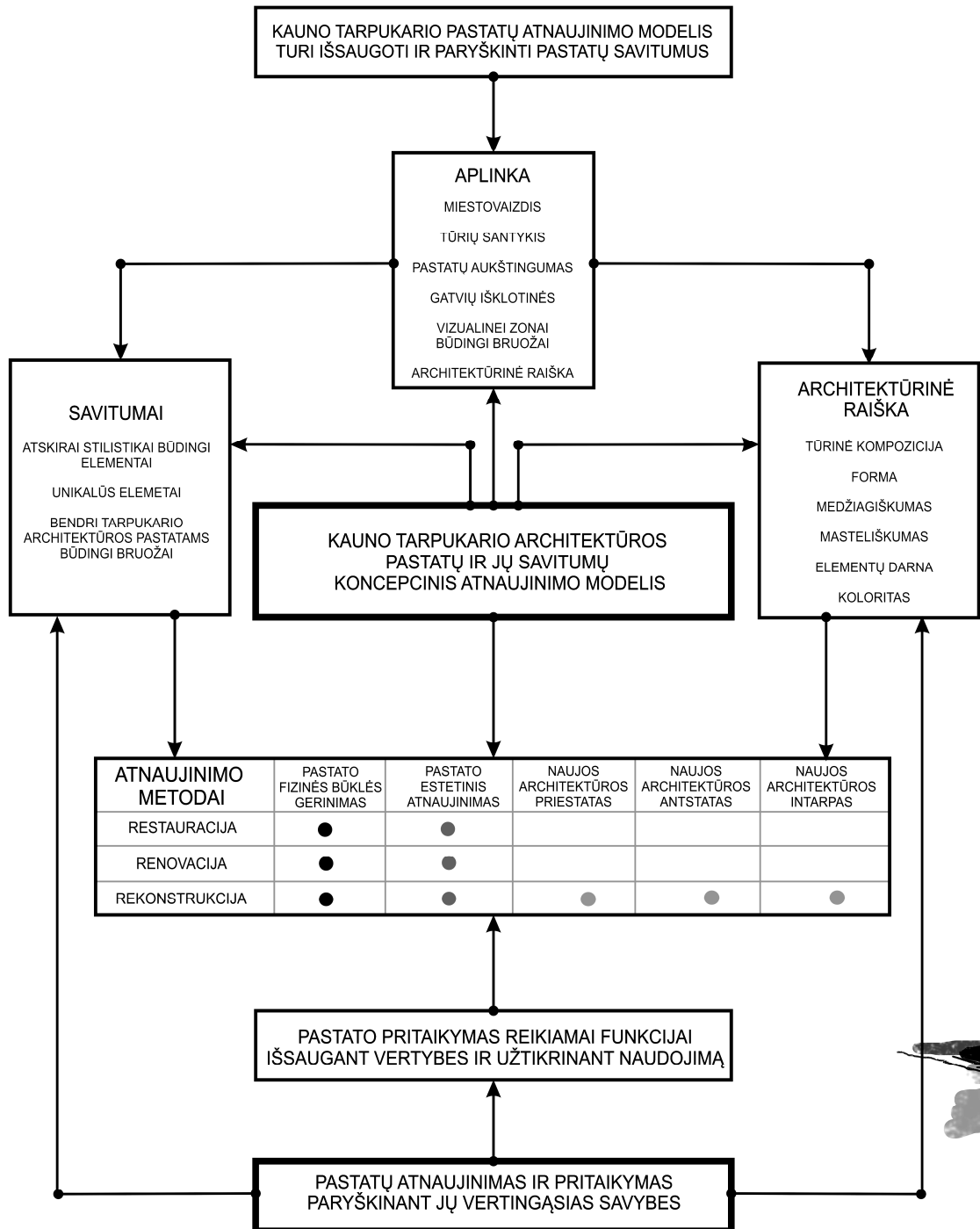
Pastato santykis su aplinka. Kuriant pastato atnaujinimo modelį būtina įvertinti pastato santykį su aplinka. Objekto aplinka tiesiogiai įtakoja atnaujinimo modelio pasirinkimą, bei pastato architektūrinę raišką, esamų ir naujų tūrių santykį su aplinka. Rekonstruojant pastatą būtina atsižvelgti į gatvių išklotines, aplinkinių pastatų aukštingumą bei bei vizualinei aplinkos zonai būdingus bruožus.

Architektūrinė raiška. Kuriant pastato atnaujinimo modelį, rekonstruojant ar renovuojant istorinius pastatus, derinant naują architektūrą su istorine, svarbiausia išryškinti pastato kultūrinę vertę, jo savitumus, sukurti vizualinę dermę su aplinka. Dermę su istoriniu pastatu bei jo aplinka, kuriant naują architektūrą, galima pasiekti derinant medžiagas, atsižvelgiant į mastelį, tūrinę kompoziciją, elementus ir koloritą,

Panauda ir pritaikymas. Pritaikant Kauno tarpukario architektūros pastatus šių dienų reikmėms, garantuojame ilgesnį pastato gyvavimo laikotarpį, vertingųjų bruožų išryškinimą bei išsaugojimą.

Atnaujinimo metodai. Nusprendus atnaujinti Kauno tarpukario architektūros pastatą galima taikyti šiuos metodus: konservacija, restauracija, renovacija, rekonstrukcija. Užkonservavus pastatą, sustabdomas pastato irimas, priklausomai nuo to kiek likę pastato, nepažeidžiant užkonservuotos dalies, galime įterpti naują architektūrą. Restauruojant pastatą, pastatas atstatomas į pirminį būvį, esant reikmei, atnaujinami pastato elementai, keičiant pagal analogą. Rekonstruojant pastatą išskiriami trys naujos ir istorinės architektūros derinimo principai: priestatas, antstatas, intarpas.

KONCEPCINIS MODELIS

20 pav. Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumų koncepcinis atnaujinimo modelis

3. VIEŠBUČIO IR KONFERENCIJŲ CENTRO KOMPLEKSO KAUNE, VYTAUTO PR.1, EKSPERIMENTINIS PROJEKTAS

Koncepciniame modelyje apibrėžtas tarpukario laikotarpio pastato savitumų išryškinimas, vertingųjų pastato bruožų nustatymas ir išsaugojimas, pastato santykis su jį supančia aplinka, jo architektūrinė raiška, pastato panauda bei pritaikymas naudojimui. Tarpukarinio pastato atnaujinimas ir pritaikymas, išryškinant pastato savitumus ir vertingąsias savybes, yra esminis eksperimentinio projekto kriterijus (žr. 20 pav.).

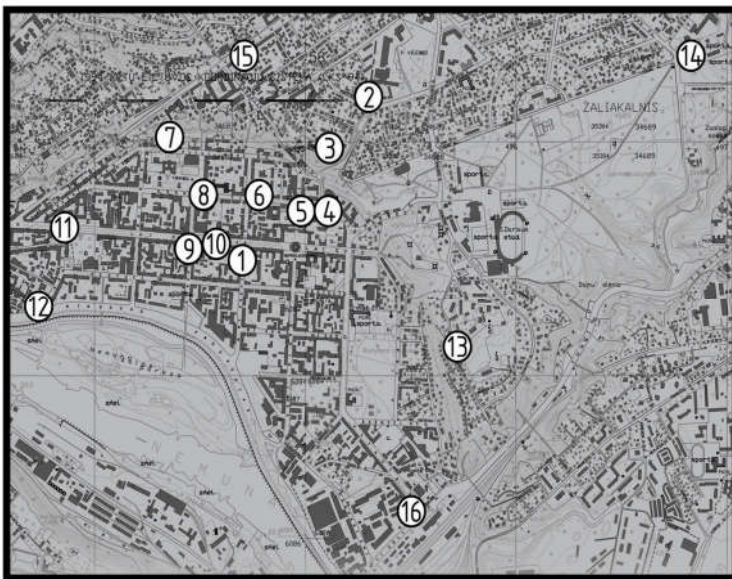
Kauno tarpukario architektūros pastatai turi tam tikrus savitumus, architektūrinius bruožus. Dauguma bruožų kartojasi skirtingomis interpretacijomis tarpukario laikotarpio pastatuose, tačiau kai kurie pastatai turi unikalių bruožų, savitumų, kuriuos galime sutikti tik tame pastate. Vieni ryškesnių tarpukarinių pastatų architektūrinių savitumų yra: kampiniai langai, skirtingo plano langai, neįprastas langų sudalinimas, balkonai užapvalintais kampai, išgryninti tūriai ar tautinių elementų pastato apdailoje panaudojimas, karnizai, sutapdintas stogas, šviesus koloritas, funkcionalus pastato išplanavimas. Kiti mažiau žymūs savitumai: antikos interpretavimas, simetriškumas, kolonų bei dekoratyvinių skulptūrų panaudojimas, pastato puošnumas, prabangi apdaila, bangavimo interpretacijos fasaduose ir kt. Šie tarpukario pastatų savitumai virsta priemonėmis projektuojant naują pastatą, esantį šalia tarpukarinio, bei atnaujinant esamą pastatą, savitumus paverčiant vertinimo kriterijais.

Projektuojant ar atnaujinant tarpukario laikotarpio pastatą, pastato savitumų išryškinimas ar interpretavimas moderniai labai priklauso nuo pastato dislokacijos, jį supančios aplinkos. Kaune tarpukariniai pastatai galimi dvejose aplinkose: istorinėje (centrinėje miesto dalyje) ir neistorinėje. Istorinėje aplinkoje išsidėstę pastatai yra daugiau visuomeninės paskirties, arba gyvenamieji daugiabučiai, neistorinėje- vienbučiai gyvenamieji pastatai. Pastato paskirtis taipogi nulemia pastato savitumus.

Eksperimentinio projekto pradiniame etape siekiama išrinkti optimaliausią vietą, pastatą, pastato atnaujinimui ir pritaikymui pagal koncepcinį modelį. Pasirinktoje vietoje siekiama atnaujinti bei pritaikyti pastatą, išryškinant pastato savitumus bei vertingus bruožus, pagal koncepcinį modelį, parengti kelis alternatyvinius sprendinius bei vieną iš jų detalizuoti.

3.1. Eksperimentinio projekto vietos parinkimas ir pagrindimas

Atlikus tyrimus vietose, buvo ištirta 16 Kauno tarpukario architektūros pastatų Tyrimų metu buvo nagrinėjami tiek fizinės, tiek pastatų vizualinės būklės aspektai. Buvo vertinama pastate vyraujanti panaudos paskirtis, pastato fizinė būklė, autentiškumas, apsaugos statusas, tinkamumas naudoti bei pastato atnaujinimo reikmė. Remiantis atliktos specialistų apklausos rezultatais, buvo atrinkti 5 pastatai, kuriems, pasak specialistų, labiausiai reikalingas atnaujinimas.

21 pav. tyrimų vietose žemėlapis

- **Alternatyva (A1).** Adresas: Aukštaičių g. 43, pavadinimas: Žaliakalnio vandentiekio stotis

Kompleksas pradėtas statyti 1929 metais, baigtas statyti 1938 metais. Komplexą projektavo: arch. S Kudokas, F. Bielinskis, inžinerinę dalį ruošė inž. S. Kairys. Komplexą sudaro namas (28280), administracinis pastatas (28281), siurblinė (28282), vandens rezervuaras (28283), valgykla (28284), sarginė (28285). Pastatai pastatyti buvusioje VII

22 pav. Žaliakalnio vandentiekio stotis

forto teritorijoje, pagrindinis vandens rezervuaras buvo įrengtas buvusiame parako sandėlyje. Stilistika: modernizmas. Komplexo numeris registre: 28279. Atlikus tyrimus vietoje pastebėta, kad kompleksas naudojamas pagal numatytą paskirtį. Pastatuose vyrauja modernizmas, pastatai funkcionalūs, šviesaus kolorito. Komplexo pastatai pakankamai geros fizinės būklės, kai kurie

iš pastatų prastesnės estetinės išvaizdos, jiems reikalingas atnaujinimas. Pastatai nėra visiškai autentiški, pakeista dalis elementų. Kompleksą siūloma atnaujinti modernizuojant.

- **Alternatyva (A2).** Adresas: Dainavo g. 1, pavadinimas: Juozo Tūbelio vila

Pastatas pastatytas 1933 metais, architektas F. Vizbaras. Stilistika: modernizmas. Modernizmas pastate reiškėsi „išgrynintais“ tūriais, asimetrine kompozicija, pastato funkcionalumu, dideliais langais, aukštu parapetu bei šviesiu koloritu. Pastato numeris registre: 25796.

23 pav. Juozo Tūbelio vila

Pastatas puikiai prisitaikęs aplinkoje, orientuotas į prieš jį atsiveriantį šlaitą. Atliekant tyrimus vietoje pastebėta, kad pastatas naudojamas kaip visuomeninės paskirties- įkurta mokykla. Pastatas yra geros fizinės būklės, tinkamas naudoti. Pastate pakeista dalis autentiškų elementų, pristatytas iš pirmo žvilgsnio nuo pastato neišsiskiriantis antstatas.

Alternatyva (A3). Adresas: Vaižganto g. 25, pavadinimas: Vila „Eglutė“

Pastatas pastatytas 1927 metais. Architektas: F. Vizbaras. Stilistika: modernizmas, *art-deco*, tautinis stilius. Pastato numeris registre: 10728.

Pastatas yra renesansinės vilos interpretacija moderniai. Pastato fasaduose galima išvelgti tautinį elementą- Gedimino stulpus, pastate ir aplink jį panaudoti turėklai

24 pav. Vila "Eglutė"

sudėlioti „eglutės raštu“. Pastatas prastos estetinės išvaizdos, dalis elementų pakeisti moderniais, fasade iš kiemo pusės virš balkono įrengtas stogelis. Pastatui reikalingas atnaujinimas, siūloma restauracija, renovacija ar rekonstrukcija..

- **Alternatyva (A4).** Adresas: Savanorių pr. 74, pavadinimas: Kino teatras „Daina“

Pastatas pradėtas statyti 1936 metais, pabaigtas 1938 metais. Architektai: A. Breimeris, S. Kudokas. Stilistika: modernizmas. Pastatas neturi valstybinės apsaugos statuso. Pastato pagrindinis fasadas simetrinės kompozicijos, vidurinėje

25 pav. Kino teatras „Daina“

dalyje nežymiai išsikišęs tūris, pagyventas keturiomis iškilėmis vertikaliomis juostomis, antro aukšto langai turi iškylius apvadus. Pastatas minimalistinis, pagrindiniame fasade šlaitinis stogas paskėptas aukštu parapetu. Pastatas blogos tiek fizinės tiek estetinės būklės, pastatui reikalingas atnaujinimas. Rekomenduojama restauracija, renovacija ar rekonstrukcija.

- **Alternatyva (A5).** Adresas: Vytauto pr. 1, pavadinimas: Romo Osviejaus Nochimo namas. Pirmasis statybos projektas parengtas 1929 metais, tačiau statyba nebuvo leista, dėl numatomo gatvės platinimo bei aikštės įrengimo. 1930 metais pradėta dviejų aukštų namo statyba, 1931 metais statyba baigta, statybų eigoje projektas buvo koreguojamas, vietoje dviejų aukštų buvo pastatytas trijų aukštų pastatas. Pastatas yra dviejų gatvių sankirtoje- Vytauto pr. ir M.K. Čiurlionio g. Pastatas turi du pagrindinius fasadus, šiaurės rytų fasade vizualiai skiriasi langų aukščiai, sukurtas dviejų pastatų įspūdis. Pabrėžtas įėjimas į laiptinę, pirmajame aukšte vyrauja trijų dydžių vitrininiai langai, fasade aiškus langų ritmas. Du pagrindiniai fasadai sujungiami kampe išsikišančiu užapvalintais kampais tūriu, prasidedančiu antrame aukšte, taip suformuojamas kampinis įėjimas, su stogeliu, į pastatą. Pietrytiniame fasade aiškus langų ritmas, vienodai išdėstyti balkonai, nors fasadas nėra visiškai simetriškas, aiškiai matosi simetriška jo dalis. Pabrėžtas pagrindinis įėjimas į laiptinę. Pastate reikšmingi langų intarpai, karnizai, langų sudalinimas, įėjimai į laiptines, kampinis įėjimas, vitrininiai pirmo aukšto langai. Pastatas labai blogos tiek fizinės tiek estetinės būklės, naudojimui netinkamas, pastatui reikalingas atnaujinimas. Rekomenduojama restauracija, renovacija ar rekonstrukcija.

Atrinkus bei išanalizavus 5 alternatyvas, pagal koncepciniame modelyje esančius kriterijus, buvo sudaryta 8 lentelė, kuria grindžiamas galutinis vietos alternatyvos pasirinkimas. Kriterijų reikšmingumo skalė pasirinkta nuo 0 iki 5; 5 atitinka reikšmingiausią rezultatą. Susumavus kriterijų reikšmingumo lentelės rezultatus, paaiškės geriausias alternatyvinės vietos sprendinys.

ALTERNATYVOS		A1	A2	A3	A4	A5
PASKIRTIS	GYVENAMOJI	0	0	5	0	5
	VISUOMENINĖ	5	5	0	5	5
VALST. APS. STATUSAS	SAUGOMAS - NESAUGOMAS	0	0	0	0	5
FIZINĖ BŪKLĖ	L. GERA- L. BLOGA	1	2	4	5	5
ATNAUJINIMO REIKMĖ	NEREIKALINGAS - REIKALINGAS	1	2	3	5	5
ATNAUJINIMO GALIMYBĖS	RESTAURAVIMAS	5	5	5	5	5
	RENOVAVIMAS	5	5	5	5	5
	REKONSTRAVIMAS	0	2	0	3	5
	KOMPOZICIJA SU NAUJU PASTATU	0	2	0	3	5
VISO		17	23	21	31	45

8 lent. alternatyvų reikšmingumas

Įvertinus objektus pagal pasirinktus kriterijus, pasirenkama alternatyva A5 - Romo Osviejaus Nochimo namas, Vytauto pr. 1, Kaunas. Pastatas yra labai prastos būklės, neturi valstybinio apsaugos statuso, šiuo metu naudojamas kaip dviejų paskirčių pastatas. Pastatui reikalingas atnaujinimas, galimi visi atnaujinimo būdai nuo restauracijos iki kompozicijos su nauju pastatu. Tai potencialus objektas, kurį komponuojant su nauja architektūra galima išryškinti, pabrėžti jo savitumus bei vertinguosius bruožus.

3.2. Eksperimentinio projekto Vytauto pr. kvartalo analizė

3.2.1. Kvartalo statinių analizė

Teritorija, kurioje vykdomas eksperimentinis projektas, priklauso istorinei miesto daliai, vadinamai Naujamiesčiu (unikalus objekto kodas kult. vertybių registre: 22149 (žr. 21 pav. Žym. Nr. 2).

Nagrinėjamas pastatas yra kraštinėje pietinėje Naujamiesčio dalyje. Teritorija vertinama reikšminga savo želdynų sistema, inžinerine Sistema, savo urbanistiniu karkasu, istoriniais pagrindais, vertingų architektūros objektų gausa bei bendru kraštovaizdžiu.

Naujamiesčio teritorijos užimamas plotas: 2266992 kv. m., jos vizualinio apsaugos zonos pozonio plotas yra 1627987 kv. m.

Nagrinėjamoje teritorijoje išsidėstę šie kultūros paveldo objektai:

- Kauno depo statinių kompleksas (žr 21 pav., Nr. 3), unikalus objekto kodas kult. vertybių registre: 29952. Statybos laikotarpis: XIX a. II p.- XX a. I p., komplekso stilistika: istorizmas, ankstyvasis modernizmas. Vertingosios komplekso savybės: lygus reljefas, tūrinė erdvinė pastatų kompozicija bei planinė struktūra.
- Geležinkelio stoties rūmai (žr. 21 pav., Nr. 4), unikalus objekto kodas kult. vertybių registre: 28268. Statybos metai: 1953, pastato stilistika – socialistinis realizmas, autorius arch. Piotras Ašastinas. Vertingosios savybės: tūrinė, erdvinė kompozicijos, pastato planinė struktūra, suprojektuota pagal klasicizmo principus.
- Pienocentro centrinės pieninės pastatų kompleksas (žr 21 pav., Nr. 5), unikalus objekto kodas kult. vertybių registre: 29486. Statybos laikotarpis: XXa. 4-asis dešimtmetis, stilistika – modernizmas. Projektuotojai: Vytautas Landsbergis-Žemkalnis, Bronius Elsbergas, Jonas Kova-Kovalskis; inžinieriai: Algirdas Prapuolenis, Telesforas Prialgauskas, Anatolijus Rozenbliumas. Vertingosios komplekso savybės: teritorijos planavimo sprendiniai, pastatų tūrinė, erdvinė kompozicijos.
- Geležinkelio tiltas (žr 21 pav., Nr. 6), unikalus objekto kodas kult. vertybių registre: 22215. Statybos laikotarpis: 1862 m.; susprogdintas 1915, 1941, 1944 m., atstatytas 1916, 1941, 1945-1948 m., statybas vykdė prancūzų įmonė “Ernest Gouin et Cie” pagal Vyriausiosios Rusijos geležkelių draugijos užsakymą. Tiltu vertingosios savybės - tūrinė erdvinė kompozicija.
- Gyvenamasis namas su visuomeninės paskirties patalpomis pirmajame aukšte (žr 21 pav., Nr. 7), unikalus objekto kodas kult. vertybių registre: 10417. Statybos metai: 1890, stilistika- istorizmas, autorius nežinomas. Pastato vertingosios savybės: tūrinė erdvinė kompozicija, planiniai sprendimai, pastato fasadų išraiška, dekoratyviniai puošybos elementai.
- Idalinos dvarelio namas aukšte (žr 21 pav., Nr. 8), unikalus objekto kodas kult. vertybių registre: 30616. Statybos laikotarpis: XIX a. vid., stilistika – istorizmas, autorius nežinomas. Pastato vertingosios savybės: tūrinė erdvinė kompozicija, skliautuotas rūsysis, išlikusi XIX a. pabaigos planinė dviejų butų struktūra.
- Gyvenamasis daugiabutis namas (žr 21 pav., Nr. 9), unikalus objekto kodas kult. vertybių registre: 35056. Statybos metai: 1850, stilistika – liaudiška architektūra, autorius nežinomas. Pastato vertingosios savybės: tūrinė erdvinė kompozicija, planiniai sprendimai, pastato fasadų kompozicija, dekoratyviniai puošybos elementai, stalių gaminiai, glazūruotų koklių krosnys. Pirminė pastato paskirtis buvo Gubernatūros vasaros rezidencija, tarpukario laikotarpiu pastatas pritaikytas butams.

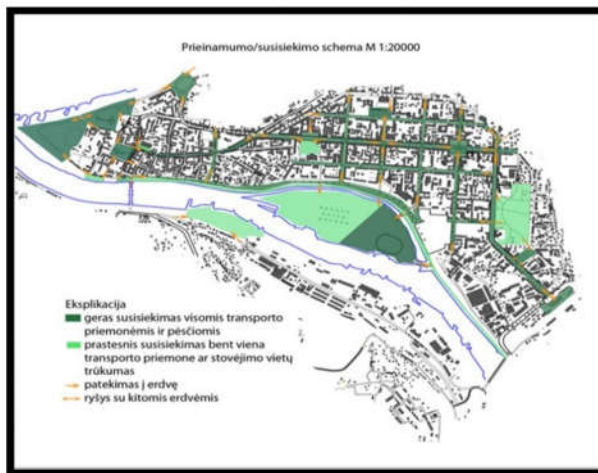
3.2.2. Kvartalo infrastruktūros analizė

Pasirinktas sklypas yra dviejų miesto atžvilgiu svarbių gatvių sankirtoje – Vytauto pr. ir M.K. Čiurlionio g., Naujamiestyje. Sklypas yra nutolusi 0,5km nuo pagrindinės miesto upės – Nemuno, 0,5km nuo Ramybės parko, 1km nuo Žalgirio arenos bei santakos parko. Objektą nuo pagrindinės miesto aikštės (Rotušės a.) skiria apie 4km atstumas.

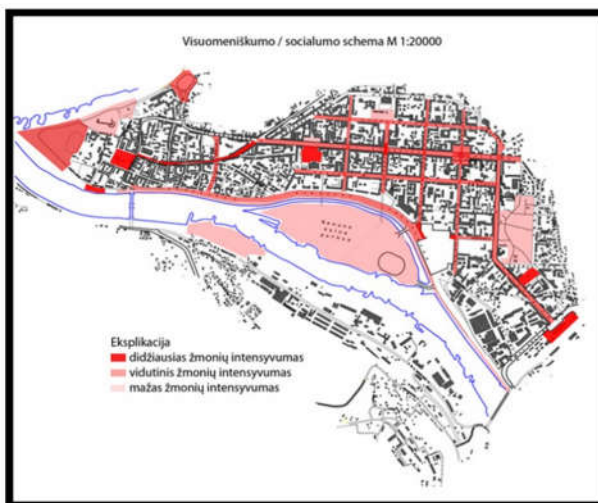
Prie nagrinėjamo kvartalo vyksta intensyvus tiek transporto priemonių eismas, tiek pėsčiųjų. Vytauto pr. priskiriamas B2 kategorijos gatvei, M.K.Čiurlionio g. priskiriama B1 kategorijos gatvei, objektas tiek automobiliu transportu tiek traukiniais yra puikiai pasiekiamas (žr. 26 pav.), nes priešais pasirinktą teritoriją yra geležinkelio stotis, už 350m nuo objekto yra autobusų stotis. Patekimas prie teritorijos yra puikus beveik visomis transporto priemonėmis ir pėsčiomis tiek Naujamiesčio (žr. 26 pav.), tiek viso miesto ar šalies atžvilgiu. Teritorijos trūkumas- automobilių stovėjimo vietų stygius.

Pasirinktam alternatyvos kvartalui tenka ne tik didelis transporto eismas, bet ir nemaži pėsčiųjų srautai. Kaip matome visuomeniškumo/ socialumo schemeje (žr. 27 pav.) pasirinktas objektas yra prie dviejų intensyviausiai lankomų žmonių vietų – Kauno geležinkelio stoties ir Kauno autobusų stoties. Taipgi už 100 metrų yra Kauno stoties turgus. Prie objekto yra įrengta požeminė pėsčiųjų perėja, kuri yra susieta tiesiogiai su Kauno geležinkelio stotimi, požemine perėja patenkame tiesiai į traukinių stoties kiemą arba reikiamus peronus.

Atsižvelgiant į gerą kvartalo infrastruktūrą bei aplinkinius objektus, galime numatyti atnaujinamam pastatui galimą paskirtį. Kadangi pastatas yra stoties rajone, pirmos reikmės pastato paskirtis numatoma viešbutis.

26 pav. Susisiekimo schema

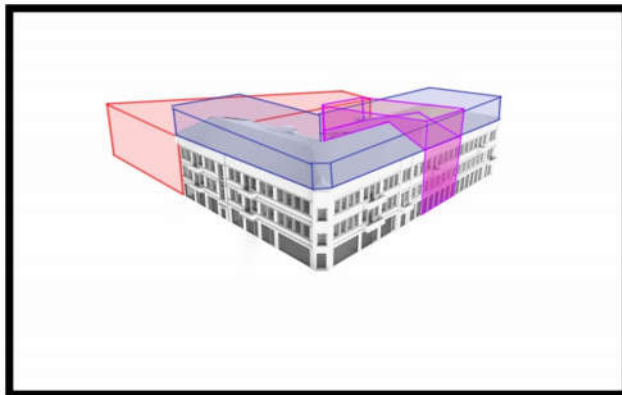

27 pav. Socialumo schema

3.3. Viešbučio ir konferencijų komplekso Vytauto pr. 1, Kaune, koncepciniai sprendiniai

3.3.1. Alternatyviniai projekto sprendiniai, optimaliausio sprendinio pasirinkimas

Alternatyviniai projekto sprendiniai buvo parengti remiantis sudarytu koncepciniu modeliu (žr. 21 pav.). Kuriant alternatyvas buvo atsižvelgiama į tarpukario laikotarpio pastatų atnaujinimo pavyzdžius, taip pat į konkretų objektą, kuriam reikalingas atnaujinimas. Alternatyvų rengimo pagrindinis principas - sutvarkyti bei išryškinti esamą apleistą Kauno tarpukario architektūros pastatą, pabrėžti stilistinius elementus, sukurti tinkamą santykį su nauja architektūra. Remiantis koncepciniu modeliu buvo pasirinktas atnaujinimo

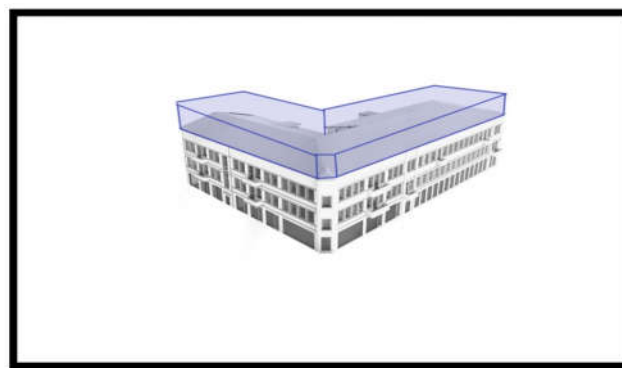
28 pav. Alternatyviniai projekto sprendiniai

metodas – pastato rekonstrukcija. Vykdamas esamo prastos būklės pastato rekonstrukciją galime sutvarkyti

pastatą vizualiai paliekant jį tokį, koks buvo numatytas autoriaus, tačiau pakeičiant pastato susidėvėjusias konstrukcijas. Taip pat galime komponuoti esamą pastatą su nauja architektūra ieškodami tinkamo senos ir naujos dalies santykio statydami priestatą, anstatą ar įterpdami į pastatą naujadarą (žr. 28 pav.).

Regiant projekto alternatyvinius sprendinius buvo paruošti trys galimi projekto sprendiniai:

- Esamo pastato rekonstrukcija statant naujos architektūros anstatą. Ši projekto alternatyva kilo iš įgyvendintų pasaulinių tarpukario architektūros atnaujinimo pavyzdžių. Statant pastato anstatą, reikia parinkti tinkamą naujosios ir senosios dalių mastelio santykį. Kiekvienam objektui seno ir naujo mastelio santykis yra nusprendžiamas individualiai, atsižvelgiant į pastato stilistiką ir bruožus,

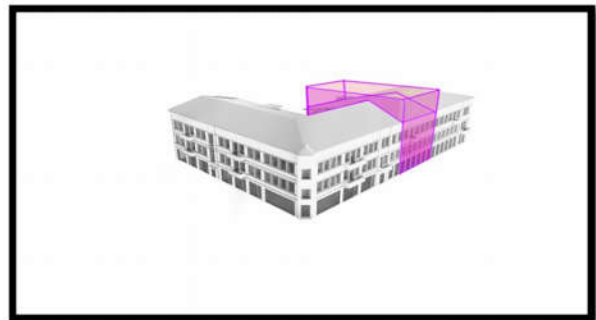

29 pav. Projekto alternatyva - anstatas

į jį supančią urbanistinę aplinką. Šiuo atveju pasirinktas santykis 3:1 (senos ir naujos dalies) (žr. 29 pav.). Pasirenkant šią projekto alternatyvą numatoma senosios pastato dalies restauracija, atkuriant pradinį pastato vaizdą, remiantis išlikusiais projektų brėžiniais. Visi

pastato neišlikę elementai atkuriami pagal analogą, susidėvėję elementai keičiami naujais pagal analogą. Senajai pastato daliai gražinamas šviesus koloritas, būdingas Kauno tarpukario pastatams. Naujas antstatas numatomas vizualiai „lengvas“, neapsunkinantis ir neužgožiantis esamo pastato. Medžiagiškumas – šviesaus kolorito stiklas arba perforuoto betono (betonas su kiaurymėmis, kuriomis sukuriamas ornamentas) segmentinių plokščių apdaila. Antstato stogą siūloma daryti eksploatuojamą. Automobilių parkavimo problemą spręsti – įrengiant požeminį parkingą gretimoje teritorijoje, antžeminėje dalyje įrengiant žalią laisvalaikio zoną lankytojams bei miestiečiams. Šios alternatyvos trūkumas – atkuriamas tik dalinis pastato vaizdas, negalima atkurti pradinės tūrinės pastato kompozicijos, pastato plotas padidėja nežymiai.

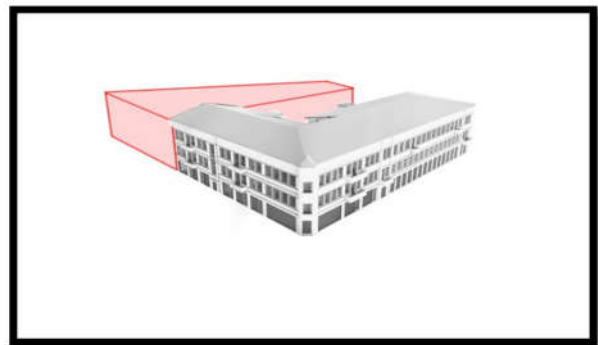
- Esamo pastato rekonstrukciją įterpiančią į esamą pastatą naujos architektūros intarpą (žr. 30 pav.). Šia projekto alternatyva galima išlaikyti seno pastato tūrį mažai pakitusį bei naujos architektūros intarpu vizualiai sustiprinti seną pastatą. Taip pat kaip ir

30 pav. Projekto alternatyva - intarpas

komponuojant antstatą su nauju pastatu atsižvelgiame į naujos ir senos dalies santykį, taip ir norint įkomponuoti intarpą į seną pastatą labai svarbus santykis senos ir naujos pastato dalių. Šiuo konkrečiu atveju siūlomas naujos architektūros intarpas užima ketvirtadalį fasado, senas pastatas yra 3 aukštų su pagal aukštingumą eksploatuoti tinkama palėpe, intarpą siūloma statyti penkių aukštų su eksploatuojama terasa. Sena pastato dalis restauruojama, atkuriant neišlikusius ar keičiant analogiškais prastos būklės elementus, esant reikalui keičiant susidėvėjusias pastato konstrukcijas. Tarpukariniam pastatui gražinamas šviesus koloritas, stogo danga keičiama tam laikotarpiui būdinga danga – čerpėmis. Parkingo problema sprendžiama kaip ir antstato siūlyme, automobilių parkavimas įrengiamas po žeme.

- Esamo pastato rekonstrukcija šalia statant naujos architektūros priestatą (žr. 31 pav.). Ši projekto alternatyva turi didžiausias galimybes išlaikyti seną pastatą kuo autentiškesnį, nes prie senojo pastato naujasis yra tik blokuojamas viena siena, nekeičiamas esamo pastato tūrinis vaizdas.

31 pav. Projekto alternatyva- priestatas

Kuriant naują pastatą šalia seno svarbu atsižvelgti į tūrio bei ilgio ir aukštingumo proporcijų santykį. Jei pasirenkama statyti šalia

pastatą, kur naujas fasadas yra ilgesnis už senąjį, labai svarbu, kad senasis pastatas nebūtų užgožtas naujojo, naujasis turi paryškinti senąjį. Šiuo konkrečiu atveju pasirinkta projektuoti trumpesnę naująją fasadą nei senąją, tai parodant tarpukarinės architektūros svarbą. Numatoma projektuoti panašaus aukštingumo priestatą, tokiu būdu sukuriant tūrinę darną tarp abiejų pastatų. Priestato tūris šiek tiek mažesnis nei esamo pastato, taip padarant seną pastatą reikšmingesniu. Fasadų architektūrinė raiška kuriama pasitelkiant Kauno tarpukario architektūros pastatus, interpretuojant pastatų savitumus ir bruožus moderniai, tuo pačiu juo derinant su senuoju pastatu, atsižvelgiant į jam būdingus savitumus. Naujo priestato architektūra respektuojamas senasis pastatas. Tarpukarinis pastatas šiuo atveju vizualiai restauruojamas, atnaujinami susidėvėję pastato elementai, prastos būklės ar neišlikę keičiami pagal analogą, keičiama stogo konstrukcija paliekant pradinį tūrį, palėpė paverčiama eksploatuojama. Pastatai vidiniame kieme sujungiami „stikliniu tilteliu“. Automobilių parkavimas įrengiamas po žeme, po naujuoju priestatu bei vidiniu kiemu. Automobilių patekimas į parkingą numatomas automobiliu liftu. Tarp pastatų sukuriamas jaukus vidinis poilsio kiemelis, skirtas pastato lankytojams.

Apžvelgus visas alternatyvas, įvertinus jų privalumus ir trūkumus, pasirenkamas vienas variantas, kuris toliau vystomas. Pasirenkama trečia alternatyva – tarpukarinio pastato rekonstrukcija šalia statant naujos architektūros priestatą. Pasirinkta ši alternatyva, nes senoji pastato dalis išlieka mažiausiai pakitusi, nekeičiamas istorinis pastato vaizdas, pastatas sutvarkomas vizualiai, jam grąžinama pradinė jo išvaizda. Numatoma pastato paskirtis: viešbutis su konferencijų salėmis ir SPA kompleksu. Viešbutis numatomas įrengti senojoje pastato dalyje, naujojoje numatomos konferencijų salės bei SPA.

3.2.2. Sklypo sutvarkymas

Teritorijos tvarkymo koncepcijoje numatomas naujas traukos centras – viešbutis su konferencijų salėmis bei SPA paslaugomis. Sklypas yra supamas geros infrastruktūros, patogus susisiektis su miestu tiek transportu tiek pėsčiomis. Šalia teritorijos yra intensyvūs pėsčiųjų ir autotransporto srautai. Tam, kad viešbutis ir konferencijų centras gerai funkcionuotų, reikia tinkamai paskirstyti teritoriją, sudaryti tinkamą patekimą į pastatus.

Numatoma, kad bus užstatyta didžioji dalis sklypo, neužstatytoje dalyje įrengiamas vidinis kiemas, skirtas poilsiui. Pagrindinis pėsčiųjų patekimas į naują pastatą numatomas per pastato centrą, automobiline liftu įvažiavimas šiek tiek kairiau nuo pagrindinio įėjimo. Patekimas į tarpukarinį pastatą galimas per 2 laiptines, pietryčių ir pietvakarių fasaduose, bei restoraną, į kurį patenkama per pastato kampinį įėjimą. Pagalbiniai įėjimai į pastatą yra iš vidinio kiemo pusės.

Automobilių parkavimas numatomas po žeme, parkavimui skirtas plotas 1427 kv.m. Numatomos 42 automobilių stovėjimo vietos, 4 iš jų skirtos žmonėms su negalia.

3.3.3. Pastato architektūriniai sprendiniai

Pastato tūriniais sprendiniais didžiausią įtaką turėjo šalia stovintis tarpukarinis pastatas, jo sklypas, bei urbanistinė situacija. Kuriant pastato tūrį bei architektūrinę išraišką buvo remiamasi Kauno tarpukario architektūros pavyzdžiais, bei jų savitumais. Apibendrinus tarpukario architektūros savitumus, kuriant pastato tūrį, jie buvo interpretuojami moderniai. Prie tarpukarinio pastato statant šalia priestatą pasirinktas perimetrinis užstatymas, šiaurės vakaruose naujas priestatas statomas ant sklypo ribos, dalis sienos blokuojama prie šalia stovinčio pastato. Šiaurinė priestato siena taip pat numatoma statyti ant sklypo ribos. Šiaurinėje pusėje tarp seno tarpukarinio pastato ir naujos architektūros priestato paliekama neužstatyta dalis, taip formuojamas vidinis kiemas su galimybe į jį patekti automobiliams. Vidinio kiemelio dydis 17x36m. Senąjį pastatą su naujuoju kiemelio centre jungia "stiklinis tiltelis", jo apatinė altitudė siekia 5,4m, todėl jis nesudaro kliūčių pravažiuoti gaisrinės automobiliui. Tarpukario laikotarpio pastato aukštingumas išlieka nepakitęs, naujojo priestato aukštingumas formuojamas pagal tarpukarinio pastato aukštingumą, taip neužgožiant senojo pastato, bei formuojant M.K.Čiurlionio gatvės išklotinės vaizdą.

Projektuojamas naujas priestatas yra keturių aukštų su rūsiu, tarpukarinis pastatas pertvarkomas iš trijų aukštų pastato su neeksploatuojama palėpe į trijų aukštų pastatą su mansarda. Pastatų bendras plotas užima 7584 kv.m., iš kurių rūsių plotas užima 1559 kv.m. Rūsysis šliuzais dalinamas į du gaisrinius skyrius. Rūsyje numatoma įrengti automobilių garažą bei keturias technines patalpas skirtas pastato aptarnavimui. Patekimas iš pastato į rūšį numatomas per tris laiptines, du keleivinius liftus bei vieną automobilinį liftą. Pirmajame priestato aukšte numatoma įrengti foje, administracijos kabinetą, dvi konferencijų sales bei viešbučio recepciją. Tarpukarinėje pastato dalyje įrengiamas restoranas su pagalbinėmis patalpomis, trys komercinės patalpos, du kabinetai bei vienas ofisas. Bendras pirmo aukšto plotas siekia 1689 kv.m. Antrajame priestato aukšte numatomas holas, dvi konferencijų salės, pagalbinės patalpos. Tarpukarinėje pastato dalyje numatomi įrengti 25 viešbučio numeriai bei pagalbinės patalpos. Bendras antro aukšto užimamas plotas 1608 kv.m. Trečiajame priestato aukšte numatoma įrengti konferencijų sale bei spa kompleksą, kuriame būtų 2 nedideli baseinai, 3 skirtingo tipo pirtys bei 4 procedūriniai kabinetai ir pagalbinės patalpos. Tarpukarinėje pastato dalyje numatomi 25 viešbučio numeriai. Trečio aukšto bendras plotas siekia 1662 kv.m. Ketvirtajame priestato aukšte numatoma viena konferencijų sale ir holas, tarpukarinėje dalyje numatomi 25 viešbučio numeriai. Bendras ketvirto aukšto plotas siekia 1066 kv.m. Pastatas

tenkina gaisrinės saugos sąlygas, evakuacijai laiptinių kiekis pakankamas.

Tarpukario laikotarpio pastato apdaila atkuriamą pagal pradinę pastato apdailą, fasadai tinkuojami ir dažomi baltai, stogo danga – modernios čerpės. Naujojo priestato architektūrinę išraišką kiemo pusėje kuria atspindinčio stiklo fasadas ritmiškai sudalintas vertikaliai. Pagrindinio fasado architektūrinę išraišką kuria dalis stiklinio fasadas su vertikaliais judančiais saulės elementais, kita fasado dalis yra dvigubas dalinai persišviečiantis fasadas su perforuoto betono segmentinėmis plokštėmis. Perteikti tarpukario dvasiai priestate balkonai atitveriami perforuoto betono ornamentiška kiauromėta tvorele. Priestato stogui naudojamos laužytos formos – tarpukario architektūrai būdingas netikėtumas, tai pastatui uždedama “karūna”, pastatas įgauna unikalų bruožą, savitumą. Naujo pastato architektūrinė išraiška susilieja su senuoju pastatu jo neužgoždama, tačiau išryškina jo savitumus.

3.4. Eksperimentinio projekto rezultatų įvertinimas

Parengtas eksperimentinis projektas remiasi koncepciniame modelyje suformuluotais principais. Koncepciniame modelyje suformuluoti punktai pritaikomi eksperimentiniame projekte remiantis Kauno tarpukario architektūros savitumais.

Eksperimentiniame projekte panaudojami Kauno tarpukario architektūros savitumai interpretuoti moderniai, rengiant projekto alternatyvas atsižvelgiama į koncepcinio modelio teiginius. Kuriant naują priestatą interpretuojami šie Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumai: simetrija, langų sudalinimo ritmas, dideli langai, tūriškai nelygus fasadas, dekoratyvinė fasado puošyba, tautiniai elementai, minimalizmas, šviesus koloritas, funkcionalus išplanavimas, unikalumas. Naujas priestatas buvo kuriamas naudojant ne šalia esančio pastato savitumus, bet prisitaikant prie jo naudojant visų tarpukarinių pastatų savitumų interpretacijas moderniai. Šiuo eksperimentiniu projektu pagerinta urbanistinė kvartalo situacija, į gerą pusę pakeista M.K.Čiurlionio gatvės išklotinė, sukurta darna tarp senos ir naujos architektūros. Pastatas puikiai integruojasi į aplinką, atspindi Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumus.

IŠVADOS

1. Remiantis atlikta literatūros analize, tarpukario architektūra – tai architektūra, apimanti laikotarpį nuo Pirmojo pasaulinio karo pabaigos (1918m) iki Antrojo pasaulinio karo pradžios (1939m). Tai buvo modernistinės architektūros laikotarpis ėjęs po istorizmo laikotarpio. Tarpukario architektūros pradžia galima laikyti „Bauhaus“ mokyklos įkūrimą.
2. Hipotetiniame modelyje išskiriami tarpukario architektūros pastatų savitumai. Vieni ryškesnių tarpukarinių pastatų architektūrinių savitumų yra: kampiniai langai, skirtingo plano langai, išgryninti tūriai ar tautinių elementų pastato apdailoje panaudojimas, karnizai, sutapdintas stogas, šviesus koloritas, funkcionalus pastato išplanavimas. Kiti mažiau žymūs savitumai: antikos interpretavimas, simetriškumas, kolonų bei dekoratyvinių skulptūrų panaudojimas, pastato puošnumas, prabangi apdaila, bangavimo interpretacijos fasaduose ir kt.
3. Remiantis atliktais empiriniais tyrimais koncepciniame modelyje išskiriami pastato išsaugojimo ir atnaujinimo metodai: konservacija, restauracija, renovacija (atnaujinant pastatą nekeičiant jo konstrukcijų bei išsaugant jo vertybes, derinant su nauja architektūra, statant priestatą), rekonstrukcija (atnaujinant pastatą išsaugant vertinguosius bruožus, keičiant pastato konstruktyvą, derinant pastatą su nauja architektūra statant anstatą, priestatą ar intarpą). Atnaujinus pastatą pagerinama jo fizinė bei estetinė būklės.
4. Projektuojant naujos architektūros priestatą, anstatą ar intarpą, tarpukario architektūros pastatų savitumai virsta naujo objekto dalies projektavimo kriterijais, į kuriuos atsižvelgiama pastato projektavimo pradžioje ir pakartotinai vertinama parengus pastato projektą. Sukurtas tarpukarinių pastatų atnaujinimo modelis sėkmingai gali būti pritaikytas Kauno tarpukario architektūros pastatams, pastatus sutvarkant, pritaikant šių dienų reikmėms bei papildant nauja architektūra, ja paryškinant istorinių pastatų vertinguosius bruožus.
5. Nustatyta, kad kuriant pastato atnaujinimo modelį, rekonstruojant ar renovuojant istorinius pastatus, derinant naują architektūrą su istorine, svarbiausia išryškinti pastato kultūrinę vertę, jo savitumus, sukurti vizualinę dermę su aplinka. Dermę su istoriniu pastatu bei jo aplinka, kuriant naują architektūrą, galima pasiekti derinant medžiagas, atsižvelgiant į mastelį, tūrinę kompoziciją, elementus ir koloritą.

6. Eksperimentiniame projekte projektuojamas Viešbučio ir konferencijų centras Vytauto pr.1, Kaunas. Projekte nekeičiamas istorinis pastato vaizdas, restauruojama pastato išorė, šalia, remiantis istorinio pastato savitumais, pristatomas modernus priestatas, pastatai vidiniame kieme sujungiami uždaru stikliniu tilteliu, sukuriamas vieningas kompleksas.
7. Komplexo naujos architektūros priestatas projektuojamas remiantis šalia esančio tarpukarinio pastato savitumais ir bendrais tarpukario architektūros bruožais. Priestate atkartojamas langų ritmas ir jų skaidymas, reprezentaciniame fasade pabrėžiamas pastato įėjimas, fasade baltomis juostomis pabrėžiamas pastato horizontalumas, pirmajame aukšte naudojama daug stiklo, kad būtų sukurtas pastato lengvumas. Vidinio kiemo priestato fasado sudalinimu pabrėžiamas pastato vertikalumas, stiklas atspindi priešais jį stovintį tarpukarinį pastatą.
8. Priestato stogui naudojamos laužytos formos – tarpukario architektūrai būdingas netikėtumas, pastatui uždedama “karūna”, pastatas įgauna unikalų bruožą, savitumą. Tarpukario laikotarpio pastato aukštingumas išlieka nepakitęs, naujojo priestato aukštingumas formuojamas pagal tarpukarinio pastato aukštingumą, taip neužgožiant senojo pastato, bei formuojant M.K.Čiurlionio gatvės išklotinės vaizdą. nauja architektūra, ja paryškinant istorinių pastatų vertinguosius bruožus.

Kisielienė, Gailutė. „Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumai“. Magistro baigiamasis projektas / vadovas doc. dr. Gintaras Prikockis; Kauno technologijos universitetas, Statybos ir architektūros fakultetas.

Mokslo kryptis ir sritis: Architektūra

Reikšminiai žodžiai: *Kaunas, tarpukaris, architektūra, pastatai, savitumai, bruožai.*

Kaunas, 2016. 69 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe nustatomi Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumai, sukuriamas universalus tarpukarinio pastato atnaujinimo modelis. Medžiagos kaupimo ir analizės apibendrinimo etape išsiaiškinti pagrindiniai tarpukario architektūros pastatų savitumai, suformuota savitumų išsaugojimo problemos, suformuoti sprendimo hipotetiniai principai. Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumų empirinių tyrimų metu sukaupti ir apibendrinti duomenys reikalingi išsikeltoms problemoms spręsti bei suformuluoti koncepcinius jų sprendimo principus. Sukurtas koncepcinis modelis, kuriuo remiantis atliekamas eksperimentinis projektas. Sukurtas tarpukarinių pastatų atnaujinimo modelis yra universalus, gali būti pritaikomas tarpukario laikotarpio pastatams. Taikant eksperimentinio projektavimo metodą, pateikimai viešbučio ir konferencijų centro Vytauto pr. 1, Kaune, koncepciniai siūlymai ir sprendiniai, patvirtinantys hipotetinį ir koncepcinį Kauno tarpukario architektūros pastatų ir jų savitumų atnaujinimo modelius. Pastatų kompleksas suprojektuotas remiantis tarpukario architektūros pastatų savitumais. Komplekse naujos architektūros pastatų pabrėžiama istorinė architektūra bei respektuojami tarpukario architektūros pastatų savitumai. Suformuluotos bendros magistro baigiamojo darbo išvados.

Magistro baigiamasis darbas susideda iš tekstinės dalies (69p), grafinės dalies (12 lapų 70 x 100 cm), priedų, maketo.

Kisielienė, Gailutė. Kaunas Interwar Architecture Buildings Peculiarities: Master's thesis in architecture / supervisor assoc. prof. Gintaras Priokockis. The Faculty of Civil Engineering and Architecture, Kaunas University of Technology.

Research area and field: Architecture

Key words: Kaunas, interwar, architecture, building, peculiarities, features.

Kaunas, 2016. 69 p.

SUMMARY

Master's thesis is formulated as an identification of Kaunas interwar architectural peculiarities and a creation of universal interwar building renovation model. During the material storage, analysis and summation stage basic architectural peculiarities of the interwar buildings was established, national identity problems formed and solutions for hypothetical principles formulated. Empirical studies were used to collect and summarize the data needed to vacate problems and find the conceptual principles of solving them for Kaunas interwar architecture peculiarities. A conceptual model was developed based on which the experimental project is designed by. The designed interwar building renovation model is versatile, and it can be applied to other inter-war period buildings. Using the experimental design approach a conceptual proposals and solutions are provided for a hotel and a conference center at Vytautas avenue 1, Kaunas. The proposals confirms the hypothetical and conceptual Kaunas interwar architecture identity and upgrade model. The building complex was designed on the basis of the inter-war architecture building peculiarities. The complex architecture of the new building emphasizes the historical architecture and represents interwar architecture building peculiarities. Master's thesis conclusions were formulated.

The Master's thesis consists of a text part (69p), the graphic part (12 sheets of 70 x 100 cm), extras and model.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

KNYGOS

1. „Kauno tarpukario architektūra“, J. Kančienė, G. Balčytis, A. Prikockienė, 2013 Kaunas. Kopa. 221 p. ISBN: 9786099504117
2. „Kauno architektūra“, 1991 Vilnius. Mokslas. 367 p. ISBN-10: 5420006413
3. „Architektas Vytautas Landsbergis- Žemkalnis“ J. Kančienė, J. Minkevičius, 1993 Vilnius. Mokslo ir enciklopedijų leidykla. 103 p. ISBN 5420012324
4. „Kaunas. Istorija, praeitis, dabartis“ 2006 Kaunas. Šviesa. 167 p. ISBN: 5430043990
5. „Lietuva 1918-1938“, 1990, Kaunas: Šviesa. 368p. ISBN: 543001088X.
6. „Anglijos kapitalas ir Lietuva 1919-1940“ A. Gaigalaitė, 1971, Vilnius. Mintis, 1971. ISBN: 0202-3342 UDK: 947.45(05)
7. „Kauno technologijos universiteto pastatai“ J. Bučas, J. Minkevičius, J. Kančienė, N. Lukšionytė, 2000 Kaunas. Technologija. 190p. ISBN: 9986138590.
8. „Medinis Kaunas“ A. Surgailis, 2008 Vilnius. Versus aureus. 215psl. ISBN: 9789955341420.
9. „Petrašiūnai- prisiminimai ir pamąstymai“,: Petrašiūnų bendruomenės centras, 2011 Kaunas. Spindulio sp. 447p. ISBN: 9786099527901

INTERNETINIAI ŠALTINIAI:

1. Modernioji architektūra 6. Paskaita. Modern Movement meistrai: Vokietijos mokykla 2011 rudens semestras (paskaitos juodraštis), Vaidas Petrulis, 2011.
2. Tarpukario architektūra [žiūrėta 2013-11-04]:
http://enci.sviesa.lt/lt.php/straipsniai/kultura/tarpukario_architektura/
3. Tarpukario architektūra Kaune daug įdomesnė nei Briuselyje, Varšuvoje ar Londone, tačiau vargu ar tai įvertins UNESCO [žiūrėta 2013-11-04]:
<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tarpukario-architektura-kaune-daug-idomesne-nei-briuselyje-varsuvoje-ar-londone-taciau-vargu-ar-tai-ivertins-unesco-56-336382>
4. Gediminas Jankauskas. Tarpukario Kauno kino teatrai [žiūrėta 2013-11-04]:
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-10-12-gediminas-jankauskas-tarpukario-kauno-kino-teatrai/108593>
5. Tarpukario architektūra Kaune [žiūrėta 2013-11-04]:
<http://archive.minfolit.lt/arch/1001/1195.pdf>
6. Ar pateks Kauno smetoninė architektūra į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą [žiūrėta 2013-11-21]: <http://sa.lt/tarp-garbes-ir-pareigos/>
7. Jolita Kančienė, Vaidas Petrulis – Tarpukario modernizmas Kaune [žiūrėta 2013-11-21]:

- <http://www.archfondas.lt/lt/ekskursiju/irasas/tarpukario-modernizmas-kaune>
8. Kauno tarpukario laikotarpio architektūra - fenomenas, neturintis analogų Europoje [žiūrėta 2013-11-23]: http://www.youtube.com/watch?v=K9xKyK-C_Ok#t=98
 9. Kelionė į būtąjį laiką. Tarpukario Kauno kultūrinis elitas [žiūrėta 2013-11-23]: <http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/10866>
 10. Slaptasis bohemos gyvenimas: Kauno tarpukario bohema [žiūrėta 2013-11-23]: <http://www.universitetozurnalistas.kf.vu.lt/2013/08/slaptasis-bohemos-gyvenimas-kauno-tarpukario-bohema/>
 11. Tarpukario Kaunas [žiūrėta 2013-11-23]: <https://www.facebook.com/Tarpukario.Kaunas>
 12. Gražiausi tarpukario laikotarpio architektūros pastatai Lietuvoje. Nominacijos [žiūrėta 2013-11-23]: <http://www.miestai.net/forumas/showthread.php?t=3303>
 13. Tarpukario architektūra [žiūrėta 2013-11-23]: http://istorija.vdu.lt/paskaitos/tarpukaris/tarpukario_architektura.pdf
 14. “Bauhaus” stiliaus architektūros archyvas [žiūrėta 2013-11-23]: <http://www.bauhaus.de/index+M52087573ab0.html>
 15. Kultūros vertybių registras, Žaliakalnio vandentiekio stotis [žiūrėta 2014-12-19]: <http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=28279>
 16. Kultūros vertybių registras, Juozo tūbelio vila [žiūrėta 2014-12-19]: <http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=25796>
 17. Kultūros vertybių registras, Gyvenamasis namas [žiūrėta 2014-12-19]: <http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=27992>
 18. Kultūros vertybių registras, Gyvenamasis namas [žiūrėta 2014-12-19]: <http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=27993>
 19. Kultūros vertybių registras, Gyvenamasis namas [žiūrėta 2014-12-19]: <http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10402>
 20. Kultūros vertybių registras, Vatikano nunciatūra [žiūrėta 2014-12-19]: <http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=34855>
 21. Kultūros vertybių registras, Ugniagesių rūmai [žiūrėta 2014-12-19]: <http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=32702>
 22. Kultūros vertybių registras, Centrinio pašto rūmai [žiūrėta 2014-12-19]: <http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=1133>

23. Kultūros vertybių registras, „Pažangos bendrovė“ [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=15919>
24. Kultūros vertybių registras, Pienocentro rūmai [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=15968>
25. Kultūros vertybių registras, Lietuvos karininkų ramovė [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=1137>
26. Kultūros vertybių registras, Vila „Eglutė“ [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10728>
27. Kultūros vertybių registras, Tyrimų laboratorija [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=1150>
28. Kultūros vertybių registras, Kauno depo statinių kompleksas [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=29952>
29. Kultūros vertybių registras, Geležinkelio stoties rūmai [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=28268>
30. Kultūros vertybių registras, Pienocentro centrinės pieninės pastatų kompleksas [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=29486>
31. Kultūros vertybių registras, Geležinkelio tiltas [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=22215>
32. Kultūros vertybių registras, Gyvenamasis namas [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=10417>
33. Kultūros vertybių registras, Idalinos dvarelis namas [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=30616>
34. Kultūros vertybių registras, Gyvenamasis namas, [žiūrėta 2014-12-19]:
<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=35056>

Teisės aktai:

1. STR 1.01.05:2013 “Ypatingi statiniai”
2. STR 1.05.06:2010 “Statinio projektavimas”
3. STR 2.02.02:2004 “Visuomeninės paskirties statiniai”
4. STR 2.03.01:2001 “Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms”

GRAFINĖS DALIES KOPIJOS

PRIEDAI

PAVEIKSLĖLIŲ SĄRAŠAS:

- 1 pav. Kauno centrinio pašto architektūriniai tautinio stiliaus elementai
- 2 pav. Arch A. Funkas, gyvenamasis namas
- 3 pav. V. Petrulio nuotr., 2000 m., Neobarokinio stiliaus asimetriškos kompozicijos gyvenamasis namas su mansardiniu aukštu
- 4 pav. Aleksoto „Šv. Kazimiero“ bažnyčios priekinio fasado fragmentas
- 5 pav. Kaunas tarpukario metais
- 6 pav. D. Trainauskas ir L. Janušaitienė "Pastatas iki renovacijos"
- 7 pav. D. Trainauskas ir L. Janušaitienė "Pastatas po renovacijos"
- 8 pav. "Public zone " nuotrauka, buvęs "Ūkio banko" pastatas po renovacijos 2008m.
- 9 pav. Nežinomo autoriaus nuotrauka, buvusio "Ūkio banko" renovacija 2005m.
- 10 pav. Nežinomo autoriaus nuotrauka, pastato Maironio g. 4 renovacija, pagrindinis fasadas
- 11 pav. Nežinomo autoriaus nuotrauka, pastato Maironio g. 4 renovacija, fasadas iš vidinio kiemo pusės 2013m.
- 12 pav. Pagrindinis pastato fasadas, Pedro Pegenaute nuotrauka 2013m.
- 13 pav. Galinis pastato fasadas, Pedro Pegenaute nuotrauka 2013m.
- 14 pav. Pagrindinio pastato fasado detalė, Pedro Pegenaute nuotrauka 2013m.
- 15 pav. Kampinis pastato vaizdas, Pedro Pegenaute nuotrauka 2010m.
- 16 pav. Interjero vaizdas, Pedro Pegenaute nuotrauka 2010m.
- 17 pav. Pastatas prieš renovaciją, Marco Kronen nuotrauka 2006m.
- 18 pav. Pastatas po renovacijos, Seattle Condos and Lofts Blog nuotrauka 2007m.
- 29 pav. Hipotetinis modelis
- 20 pav. Kauno tarpukario architektūros pastatų savitumų koncepcinis atnaujinimo modelis
- 21 pav. Tyrimų vietose žemėlapis
- 22 pav. Žaliakalnio vandentiekio stotis
- 23 pav. Juozo Tūbelio vila
- 24 pav. Vila "Eglutė"
- 25 pav. Kino teatras "Daina"
- 26 pav. Susisiekimo schema
- 27 pav. Socialumo schema
- 28 pav. Alternatyviniai projekto sprendiniai
- 29 pav. Projekto alternatyva - anstatas
- 30 pav. Projekto alternatyva - intarpas
- 31 pav. Projekto alternatyva - priestatas

LENTELIŲ SĄRAŠAS:

- 1 lent. Visuomenės nuomonė apie pastatų dermę erdvėje.
- 2 lent. Pastato elementų atnaujinimo modelio pasirinkimas
- 3 lent. Istorinės ir naujos architektūros dermė
- 4 lent. Specialistų nuomonė apie saugomų pastatų rekonstrukciją
- 5 lent. Specialistų nuomonė apie naujos architektūros panaudojimo principus istoriniame pastate
- 6 lent. Pastato pirminės fasadų išraiškos ir kolorito grąžinimas
- 7 lent. Specialistų patariamoji nuomonė apie Lietuvos karininkų ramovės pastato atnaujinimą
- 8 lent. Alternatyvų reikšmingumas